

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอทุ่งใหญ่ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำเสนอ ดังนี้

1. การบริหารโรงเรียนประถมศึกษา
2. การบริหารงานในรูปคณะกรรมการ
3. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543
5. บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การบริหารโรงเรียนประถมศึกษา

โรงเรียนเป็นองค์การที่มีบทบาทสำคัญในการนำนโยบายของรัฐเกี่ยวกับการจัดการศึกษาไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้นักเรียนมีคุณสมบัติตามจุดหมายของหลักสูตร ดังนั้น จึงเป็นภารกิจหลักของผู้บริหารโรงเรียนที่ต้องดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งต้องอาศัยทั้งความรู้ความสามารถ ทักษะ คุณลักษณะที่ดี และคุณธรรมเป็นปัจจัยสนับสนุน ได้มีหน่วยงานทางการศึกษา นักวิชาการ นักการศึกษา และนักบริหารได้เสนอแนวคิดไว้ดังนี้

การศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พร้อมที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคม ตามบทบาทและหน้าที่ของตน ในฐานะพลเมืองดี ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (กรมวิชาการ 2539 : 1) ในส่วนของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ให้รายละเอียดของการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานให้จัดในสถานศึกษา ดังต่อไปนี้ คือ สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การเรียน

การบริหารเกี่ยวกับหลักสูตร การจัดระบบบริหารโรงเรียน การจัดอาคารสถานที่และพัสดุครุภัณฑ์ การบริหารธุรการ เอกสารการเงิน การบริการต่างๆและการประเมินผลงาน แคมป์เบลล์ คอรับอลลี และแรมเซเยอร์ (Campbell Corbally and Ramseyer. 1977 : 166) ได้จำแนกขอบข่ายการบริหารโรงเรียนได้หกด้านคือ งานหลักสูตรและการสอน งานกิจการนักเรียน งานบุคลากร งานอาคารสถานที่ งานธุรการการเงิน และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน นอกจากนี้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530 : 4) กล่าวว่า การบริหารโรงเรียน หมายถึง การดำเนินงานของกลุ่มบุคคลในโรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ครูอาจารย์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ และนักการภารโรง เพื่อบริการทางการศึกษาแก่สมาชิกในสังคม และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 ข : 8- 18) ได้กำหนดงานหกงานซึ่งเป็นภารกิจที่ผู้บริหารโรงเรียนต้องปฏิบัติ คือ งานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานธุรการและการเงิน งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมบุคคลหลาย ๆ คน ร่วมกันดำเนินงาน โดยมีผู้บริหารควบคุมการปฏิบัติงานของครูเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิต และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม โดยบริหารงานตามภารกิจทั้งหกงาน คือ งานวิชาการ งานบุคลากร งานธุรการการเงิน งานกิจการนักเรียน งานอาคารสถานที่ และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การบริหารงานในรูปคณะกรรมการ

ปัญหาของการบริหารการศึกษาของไทยที่เกิดขึ้นตลอดมา คือการให้อำนาจรัฐผูกขาดการศึกษาไว้ฝ่ายเดียว การศึกษาก็กลายเป็นผลประโยชน์ของกลุ่มคนที่มีอำนาจ คนดี คนเก่งไม่มีโอกาสเข้าทำงาน มีการฉ้อราษฎร์บังหลวง ถ้าได้กระจายอำนาจเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และมีการเปิดเผยข้อมูลให้ตรวจสอบได้ การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานั้น ต้องเข้ามาบริหารงานในรูปคณะกรรมการ

คำว่า “คณะกรรมการ” เดิม แอ้มเสมอ (2524 : 115) ได้ให้ความเห็นว่า หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่พิจารณา คั่นคว้า หากคำวินิจฉัยหรือข้อตกลงร่วมกัน แต่โดยทั่วไป คณะกรรมการ หมายถึง กลุ่มคนที่มาร่วมกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป เพื่อพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของ สมชาย นพรัตน์ (2521 : 777- 779) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานเป็นกลุ่มหรือทีม หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มาร่วมกันแต่แต่ละคน จะต้องรับรู้หรือเข้าใจในวัตถุประสงค์ ตลอดจนแบ่งภาระหน้าที่และความรับผิดชอบ ข้อตกลงต่าง ๆ ของกลุ่ม ใน

การปฏิบัติงานพร้อมกัน สัมพันธ์กันกับ วีระ เจริญพร (2532 : 16) ได้กล่าวว่า การบริหารงานในรูป คณะกรรมการ คือกลุ่มบุคคลที่ได้รับการคัดเลือกหรือแต่งตั้งให้ปฏิบัติงานตามที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสมาชิกทุกคนได้ช่วยเหลือกันและปรับปรุงวิธีทำงานให้คืออยู่เสมอในทำนองเดียวกัน ธงชัย สันติวงศ์ (2537 : 42) ได้เสนอแนะไว้ว่า คณะกรรมการ หมายถึง กลุ่มของคนที่ยี่เข้ามา ร่วมกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป เพื่อพิจารณาปัญหาต่างๆ ภายในองค์กร กลุ่มของคณะกรรมการนี้อาจ จะรวมกันขึ้น ในลักษณะที่ไม่เป็นทางการก็ได้ แต่ในทางปฏิบัติ นั้น คณะกรรมการที่ตั้งขึ้นมาจะมี การแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ เพื่อรวมเอาคนจากฝ่ายต่าง ๆ มาช่วยพิจารณา แก้ไขปัญหาทั่วไปใน องค์กร อุทัย หิรัญ โท (2524 : 186) ให้ทัศนะถึงรูปแบบของคณะกรรมการในทาง รัฐประศาสนศาสตร์ว่า หมายถึง กลุ่มบุคคลคณะหนึ่งได้รับการแต่งตั้งให้มีหน้าที่พิจารณาค้นหา คำวินิจฉัยร่วมกัน หรือข้อตกลงร่วมกัน มังกร ชัยชนะดารา (2520:162) ได้ให้ความหมายว่า คณะ กรรมการคือกลุ่มบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ที่ได้รับการแต่งตั้งหรือเลือกตั้งจากประชาชนหรือที่ ประชุมพิจารณาดำเนินการที่ได้รับมอบหมาย ส่วนสายหยุด จำปาทอง (2526:27) ได้อธิบายว่า การปฏิบัติงานของคณะกรรมการเป็นการประสานงานหลายฝ่ายมีเป้าหมายที่จะให้บุคคลหลายฝ่าย ได้มีบทบาทเรื่องนโยบายการวางแผนการปฏิบัติงานร่วมกัน การสั่งการต่างๆจะเกิดขึ้นภายหลัง จากคณะกรรมการให้ความเห็นชอบแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ชีรวุฒิ ประทุมทรัพย์รัตน์ (2529 : 3) ที่ว่า การตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ ถ้าผู้เกี่ยวข้องกันตัดสินใจหลาย ๆ คนเป็นทีม ดีกว่า ให้หัวหน้าองค์กรตัดสินใจลำพังคนเดียว ทั้งนี้เพราะการเปิด โอกาสให้หลายคนมีส่วนร่วมให้ ข้อเท็จจริงจะได้ข้อมูลมากขึ้น ช่วยให้การตัดสินใจดีขึ้นทั้งนี้ยังป้องกันการเข้าใจผิดกันและกันได้ อีกด้วย สอดคล้องกับความคิดของวาร์เมย์ (Varmey. 1977: 153) ที่กล่าวว่า คำว่า “ทีม” นั้นมี ความหมายว่า การมารวมกันเฉย ๆ ทีมจะมีประสิทธิภาพมากต่อเมื่อบุคคลที่เกี่ยวข้องและได้มี ส่วนร่วมกันเหล่านั้นได้ให้ความสนใจต่อเจตคติและทักษะของสมาชิก ซึ่งอาจรวมถึงสิ่งต่างๆ เช่น ภาวะผู้นำในกลุ่ม การตัดสินใจของกลุ่ม หรือสมาชิกของกลุ่มได้ผสมผสานกัน การดำเนินงานให้ เข้ากันได้นั้นต้องมีความเข้าใจกันดี และรู้จักยินยอมสมัครสมานซึ่งกันและกันไม่นำความริษยา ส่วนตัว ความสงสัยระแวงใจ หรือความเห็นส่วนตัวแก่พรรคพวกมาเป็นอุปสรรคในการดำเนินการ ร่วมกัน ในขณะเดียวกัน การดำเนินงานระบบคณะกรรมการกำลังได้รับความสนใจมากขึ้นใน ประเทศไทย ดังที่ชิต นิลพานิช และโสภณ ปภาพจน์ (2520 : 273) กล่าวว่า ทั้งนี้วิชาการและ นักปฏิบัติการต่างยอมรับว่า การสร้างทีมงานมีความจำเป็นต่อการพัฒนาองค์กรให้การดำเนินงาน เกิดประสิทธิภาพ นอกจากนี้ความสลับซับซ้อนและวิทยาการสมัยใหม่ ใ้มนุษย์มีความต้องการ และจำเป็นต้องให้ความร่วมมือร่วมใจกันทำงานเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ นอกจากนี้ เกษม ศิริสัมพันธ์

(2526 : 22) ได้ให้ทัศนะว่า ระบบคณะกรรมการเป็นระบบเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาบ้านเมือง เป็นการรวมพลัง เป็นการสร้างความสามัคคี สร้างแนวทางที่แน่นอน และเป็น การปิด ช่องว่างที่จะเกิดขึ้น สำหรับ ธรรมดา ท่องธรรมชาติ และคนอื่น ๆ (2525 : 66-67) กล่าวย้า ว่าองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยในการทำงานในระบบคณะกรรมการการศึกษาประสบความสำเร็จมี 3 ประการ ดังนี้

1. ความตั้งใจจริงของผู้มีอำนาจในการตั้งคณะกรรมการ ที่จะใช้คณะกรรมการเพื่อช่วยในการบริหารงานหรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างทั่วถึง
2. ลักษณะของปัญหาที่มอบหมายให้ศึกษาและเสนอแนะจะต้องมีความสำคัญชัดเจน จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขโดยด่วน และเป็นปัญหาที่สามารถแก้ไขได้อย่างจริงจังในทางปฏิบัติ
3. คณะกรรมการประกอบด้วยบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสม มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ที่ให้ประโยชน์แก่การดำเนินงานของคณะกรรมการ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และเป็นผู้ที่มีเวลาพอที่จะปฏิบัติงานให้แก่คณะกรรมการ

ในทำนองเดียวกัน นาฏเจติยว สุมาวงศ์ และคนอื่น ๆ (2526 : 64) ได้แสดงทัศนะว่า ในการทำงานเป็นหมู่คณะ ซึ่งประกอบด้วยบุคคลหลาย ๆ คน มักมีความขัดแย้งกันเป็นหลายฝ่ายเสมอ ยิ่งสมาชิกแต่ละคนมีวี่ถึงชาติถิ่นกำเนิด ถิ่นฐาน ฐานะ และสถาบันการศึกษาด้วยแล้วก็ยิ่งทำให้ แบ่งแยกกันมากขึ้น การถกเถียง คัดค้านใด ๆ ควรยึดเหตุผลและปรัชญาร่วมกันเป็นส่วนใหญ่

เมืองทอง เขมมณี (2522 : 197) มีความเห็นเกี่ยวกับการทำงานเป็นกลุ่มว่า การประชุม หากใครไม่ว่าง การประชุมไม่มีทางสำเร็จ การประชุมกลุ่มหากละประโยชน์ส่วนตัว การประชุม ย่อยให้ผลเพื่อส่วนรวม และยังได้เสนอหลักการ “8ป” ในการพัฒนาการทำงานเป็นกลุ่ม ดังนี้

1. เป้าหมาย จะต้องมีการกำหนดไว้ให้ชัดเจน เป็นที่ยอมรับของคนในกลุ่ม
2. ประชุม จะต้องมีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือหรือทำงานร่วมกันอย่างพร้อมเพรียง
3. ประสาน ประสานจิตใจให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และประสานการทำงานให้ สอดคล้องกัน
4. ประสาน หมายถึง ผู้นำในการทำงานกลุ่ม ซึ่งอาจผลัดเปลี่ยนกันเป็น แล้วแต่ สถานการณ์ โดยทุกคนมีความรู้ ความสามารถและมีคุณภาพ
5. ปัญหา ประกอบด้วย สมาชิกที่มีปัญหา และใช้ปัญญาอย่างเต็มที่ รวมทั้งแสวงหา ความรู้อยู่เสมอ
6. ปัญหา สมาชิกทุกคนในกลุ่มต้องร่วมกันเผชิญปัญหาและร่วมมือกันแก้ไขปัญหา
7. ประเมิน จะต้องประเมินหลายด้าน เช่น การประเมินการปฏิบัติงาน หรือหา ข้อบกพร่องแล้วนำไปแก้ไข

8. ปรับปรุง ต้องมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงการทำงานอยู่เสมอ เพื่อแก้ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ

ส่วน คำกริ กิตติภูมิชัย (2524 : 61-78) มีความเห็นว่า คณะกรรมการ เป็นระบบการทำงานแบบหนึ่งซึ่งมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการบริหารในปัจจุบัน เหตุด้วยการบริหารงานจะต้องใช้ความรู้ ความสามารถ และเทคโนโลยีมากขึ้น การทำงานโดยใช้บุคลากรหลายคนหลายฝ่าย ร่วมกันพิจารณา ย่อมจะทำให้ได้ผลงานที่ดี เป็นหลักประกันอันหนึ่ง แต่ถ้าหากตั้งคณะกรรมการง่ายเกินไป เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ซึ่งเป็นปัญหาที่ผู้บริหารไม่สามารถตัดสินใจได้ ย่อมจะทำให้บทบาทของคณะกรรมการค่อยๆ ค่อยๆ ลดลงไปและได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับผลดีของการใช้คณะกรรมการไว้ดังนี้

1. คณะกรรมการเป็นเครื่องมือที่ดีในการประสานงาน เพราะคณะกรรมการจะประกอบด้วยเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องในเรื่องที่จะดำเนินการ หรือตัดสินใจในการพิจารณา วินิจฉัย ให้ผลดีมากกว่าบุคลากรเพียงคนเดียว
2. คณะกรรมการเป็นเครื่องมือที่จะเป็นหลักประกันความยุติธรรม เพราะในการพิจารณาแก้ปัญหาใดจะต้องมีการอภิปรายให้เหตุผลลงมติ
3. เป็นการร่วมมือกันวินิจฉัยด้วยความรอบรู้ ซึ่งจะทำได้ข้อสรุปตรงตามจุดหมาย และมีประสิทธิภาพ
4. เป็นเครื่องมือในการตัดสินใจของผู้บังคับบัญชา เพราะคณะกรรมการจะต้องวินิจฉัยและกลั่นกรองอย่างดีและมีเหตุผลมากที่สุด ทำให้การตัดสินใจของผู้บังคับบัญชาถูกต้องและยุติธรรม
5. เป็นการนำความรู้ความสามารถของคนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เพราะคนที่มีความรู้ความสามารถเป็นจำนวนมากไม่มีโอกาสแสดงออก ถ้าหากได้ใช้ความรู้ ความสามารถที่มีอยู่ก็จะ เป็นประโยชน์อย่างมาก
6. ระบบคณะกรรมการเป็นการป้องกันความลำเอียง ความเข้าใจผิด และอคติได้เพราะไม่ได้เกิดขึ้นจากการตัดสินใจหรือการพิจารณาจากบุคคลเพียงคนเดียว

เชดส์กดี ซูศรี (2524 : 21) กล่าวไว้ว่า ในการทำงานระบบคณะกรรมการหรือกลุ่มที่จะช่วยในการดำเนินงานมีประสิทธิภาพสูงขึ้น สมาชิกในกลุ่มควรมีลักษณะดังนี้

1. ทุกคนในกลุ่มมีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของงานอย่างชัดเจน
2. สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีส่วนร่วมในการวางแผนงานของกลุ่ม

3. การทำงานของกลุ่มต้องยึดหลักประชาธิปไตย สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น

4. สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีความสามัคคี

5. มีการปรับปรุงวิธีการทำงานให้ดียิ่งขึ้น ในการปรับปรุงงานนั้นจะต้องมาจากความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม

6. ประธานกลุ่ม ใช้แบบผู้นำที่เหมาะสมและมีความจริงใจต่อกลุ่ม

7. สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการอำนวยความสะดวกให้สมาชิก ได้กล้าแสดงความคิดเห็นสร้างสรรค์และกระตือรือร้นที่จะทำงานอย่างเต็มความสามารถ

8. สมาชิกต้องถือประโยชน์ของกลุ่มเป็นสำคัญกว่าประโยชน์ส่วนตัว

เกษม ศิริสัมพันธ์ (สนอง เครือมาก และวิศิฐ วงศ์จิตราท 2529 : 29; อ้างอิงมาจากเกษม ศิริสัมพันธ์) ได้ให้ความเห็นว่า การบริหารโรงเรียนประถมศึกษานั้น ไม่มีแบบใดที่ดีกว่าแบบคณะกรรมการ โดยมีเหตุผลสนับสนุนสามประการคือ ประการแรก ในสถานการณ์ปัจจุบันนี้ ต้องยอมรับว่าเป็นเรื่องที่เปิดโอกาสให้บุคคลทุกฝ่ายมีส่วนรับผิดชอบ การบริหารการศึกษาทุกระดับนั้น ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ประชาชนในท้องถิ่นต้องรับรู้ และเข้ามามีส่วนร่วมในการรับภาระ ประการที่สอง การศึกษาเป็นการลงทุนมหาศาล เมื่อลงทุนแล้วต้องจัดอย่างมีประสิทธิภาพ คุ่มค่า ในการควบคุมคุณภาพต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย และประการที่สาม การมีส่วนร่วมและการบริหารในรูปแบบคณะกรรมการนั้น ได้ก่อให้เกิดความรู้เกี่ยวกับบทบาทของผู้แทนครู เข้ามาร่วมรับผิดชอบ จึงมีหน้าที่ให้ความเห็น ให้ความรู้จากประสบการณ์ เพื่อประโยชน์ต่อการประถมศึกษา การบริหารงานในรูปแบบคณะกรรมการมีหลักเกณฑ์หรือแนวทางดังนี้

1. การบริหารงานในลักษณะนี้ จะประกอบด้วย 2 ส่วน

1.1 สำนักงาน ทำหน้าที่ปฏิบัติงานประจำและบริหารงานโดยตรง

1.2 คณะกรรมการ ซึ่งประกอบด้วยผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้แทนฝ่ายปฏิบัติ ทำหน้าที่บริหารทางอ้อม โดยใช้การประชุม วินิจฉัย ตัดสินใจหรือวางแนวทางการบริหารเพื่อให้สำนักงานไปดำเนินการ

2. ในการดำเนินการที่จะให้เกิดผลที่มีปัญหาน้อย จำเป็นต้องกำหนดบทบาทและอำนาจหน้าที่ในเชิงปฏิบัติของสำนักงานและคณะกรรมการให้ชัดเจน

3. สำนักงานและคณะกรรมการจะต้องดำเนินการตามบทบาท อำนาจหน้าที่ให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับองค์กรเป็นสำคัญ

4. การเสนอเรื่องต่าง ๆ เพื่อให้คณะกรรมการพิจารณา เป็นหน้าที่ของสำนักงานที่จะต้องเสนอข้อมูลและพร้อมที่จะชี้แจงเหตุผลให้ชัดเจน

5. การพิจารณา วินิจฉัย ตัดสินใจ หรือกำหนดนโยบายปฏิบัติของคณะกรรมการนั้น ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุผล และกฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วยความจริงใจ และมติที่ประชุมควรมาจาก การยอมรับกันด้วยเหตุผลมากกว่ามติจากการลงคะแนนเสียง

6. การดำเนินงานของสำนักงานและคณะกรรมการต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม มากกว่าส่วนตน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2540 ก : 87-88)

การบริหารโดยคณะกรรมการดังกล่าว เป็นการจัดระบบบริหารการประถมศึกษาให้ สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 ซึ่งกล่าวไว้ในหมวด 4 ข้อ 42 ดังนี้ “สนับสนุนให้มีการสรรหาผู้ปกครองและตัวแทนประชาชนทั่วไปเข้าร่วมบริหารการศึกษาใน ท้องถิ่น โดยได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการในองค์คณะบุคคล เพื่อดูแล ควบคุมนโยบาย การบริหารการศึกษาในระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา ให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของชาติ และ ความต้องการอันจำเป็นของท้องถิ่น”

ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2523 ในส่วนของการ ประถมศึกษานั้น ได้กล่าวไว้ว่า “โดยที่เป็นการสมควรจัดระบบบริหารการประถมศึกษาให้ สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาและแผนการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติและ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยให้คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติมีอำนาจ และหน้าที่เกี่ยวกับการประถมศึกษา และมีคณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัด คณะกรรมการ การประถมศึกษาอำเภอ และคณะกรรมการการประถมศึกษากิ่งอำเภอ เป็นผู้รับนโยบายของ คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ไปปฏิบัติและประสานงานให้สอดคล้องกับความต้องการ ของท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้ระบบบริหารการประถมศึกษาแห่งชาติของประเทศมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น” (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.2523: 15-16)

สำหรับแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 ได้กล่าวไว้ในหมวด 4 เรื่องการ บริหารและการจัดการ ความว่า “ให้มีหน่วยงานบริหารส่วนกลางทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย การวางแผนการศึกษาระดับชาติ การส่งเสริมมาตรฐานการศึกษา การรับรองวิทยฐานะ การคุ้มครอง ผู้รับปริญญาการศึกษา และการให้ข้อเสนอแนะทางการศึกษาแก่สาธารณะ ให้มีการมอบอำนาจจาก ส่วนกลางไปยังจังหวัด รวมถึงการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล การเงินและงบประมาณ และให้มีคณะกรรมการการศึกษาระดับจังหวัด ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากองค์กรของรัฐ องค์กร เอกชน องค์กรท้องถิ่น เพื่อวางแผนและการจัดการศึกษาของจังหวัด โดยคำนึงถึงเอกภาพด้าน นโยบายและมาตรฐานการศึกษา รวมทั้งความต้องการของท้องถิ่น”

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กล่าวไว้ในมาตรา 289 ความว่า “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ช่อมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรมและการฝึกอาชีพ ตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่นนั้น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐ” ส่วนพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้ให้ความสำคัญต่อการบริหารโดยคณะกรรมการเป็นอย่างยิ่ง โดยได้กล่าวไว้ในมาตรา 32 ความว่า “ให้กระทรวงมีองค์กรหลักที่เป็นคณะบุคคลในรูปสภาหรือรูปคณะกรรมการตามจำนวนสื่่องค์กร ได้แก่ สภาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแห่งชาติ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการอุดมศึกษา และคณะกรรมการการศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อพิจารณาให้ความเห็นหรือให้คำแนะนำแก่คณะรัฐมนตรี และมีอำนาจหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนด” ในมาตรา 40 ได้กล่าวไว้ว่า “ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาของแต่ละสถานศึกษา เพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วยผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการ”

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การบริหารงานในรูปคณะกรรมการ ถือว่าเป็นรูปแบบที่ดีเหมาะสม และตรงกับความต้องการของชุมชนมากที่สุด ถือเป็นการรวมสรรพกำลังทั้งหมด เปิดโอกาสให้บุคคลทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร พัฒนาองค์กร และประเทศชาติมีโอกาสจะได้คนดี มีความรู้ความสามารถ ซื่อสัตย์ ขยัน เข้าร่วมทำงาน โอกาสของความผิดพลาดมีน้อยและกำลังได้รับการยอมรับพร้อมนำมาใช้อย่างแพร่หลายในองค์กรต่าง ๆ โดยเฉพาะองค์กรทางการศึกษา ถือว่าเป็นแบบอย่างในการบริหารงานในรูปของคณะกรรมการ

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการประถมศึกษาของประเทศไทยนั้น ประชาชนเข้ามามีบทบาทและหน้าที่ในรูปของคณะกรรมการ ตั้งแต่เริ่มประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2464 โดยครั้งแรกเรียกว่า “กรรมการศึกษา” ถือว่าเป็นตัวแทนที่รัฐมอบภาระให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการทางการศึกษาประชาบาล โดยมอบให้ผู้ว่าราชการจังหวัดตั้งกรรมการโรงเรียนขึ้นจากบุคคลที่เหมาะสม โดยมีหน้าที่ตามพระราชบัญญัติประถมศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2464 คือ

1. ในส่วนโรงเรียนประชาบาลที่ประชาชนตั้งขึ้น ให้เป็นผู้ตรวจ ดูแลงบประมาณบัญชีการเงินของโรงเรียนปีละครั้ง และสอดส่องดูว่าโรงเรียนได้จัดที่อยู่หรือไม่อย่างไร

2. ในส่วนโรงเรียนประชาบาลที่นายอำเภอตั้ง ให้เป็นผู้ช่วยนายอำเภอ เมื่อได้รับคำสั่งของผู้ว่าราชการจังหวัด ให้ทำดั่งนั้น(ประไพ สุนทรมัจฉะ 2536 : 7-8)

หลังจากนั้น ได้มีการประกาศยกเลิก และประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษาอีกหลายฉบับ แต่บทบาทของคณะกรรมการ โรงเรียนก็ยังคงมีอยู่เช่นเดิม ต่อมาได้ปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการประถมศึกษา มีการตราพระราชบัญญัติประถมศึกษา 2523 ขึ้น(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2525 : 345 – 348) กฎหมายฉบับนี้ได้กล่าวถึงคณะกรรมการศึกษาเอาไว้ว่า กระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบว่าด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2525 โดยคัดเลือกจากผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า พ่อค้า ข้าราชการในพื้นที่เป็นต้น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2527 : 742) จุดเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุด เพราะกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายให้มีการปฏิรูปการศึกษา เพื่อพัฒนาการศึกษาไปสู่ความเป็นเลิศในปี 2550 การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษาเป็นแนวทางหนึ่งในการปฏิรูปการศึกษา ได้กำหนดนโยบาย การกำหนดสรรพกำลังทั้งภาครัฐและเอกชน การประสานความร่วมมือทุกระดับ ตั้งแต่สถานศึกษา อำเภอ จังหวัด เขตการศึกษา กรม และกระทรวง (สมเดช สีแสง 2543 : 43) ในการประชุมครั้งที่ 3/2539 เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2539 กระทรวงศึกษาธิการได้ออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ.2539 ขึ้น โดยกำหนดให้มีคณะกรรมการอย่างน้อย 9 คน ไม่เกิน 15 คน ประกอบด้วยผู้บริหารโรงเรียนและข้าราชการครูในโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียนและศิษย์เก่าของโรงเรียนและผู้ทรงคุณวุฒิจากประชาชน คณะกรรมการอยู่ในวาระคราวละ 3 ปี โดยผู้ที่ได้รับแต่งตั้งต้องมีคุณสมบัติทั่วไป คือหนึ่ง เป็นผู้สนใจการพัฒนาการศึกษา สอง เป็นผู้มีความประพฤติดี สาม มีภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอที่โรงเรียนตั้งอยู่ และมีบทบาทหน้าที่อยู่หกประการ คือ หนึ่ง กำหนดนโยบายแผนแม่บทและแผนพัฒนาของโรงเรียน สอง ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน สาม ให้คำปรึกษา สนับสนุนและการร่วมบริหารงบประมาณของโรงเรียน สี่ รับผิดชอบต่อความก้าวหน้าการดำเนินงานตามแผนของโรงเรียน ห้า การประสานงานและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับ ชุมชน หก การแต่งตั้งที่ปรึกษาและหรืออนุกรรมการดำเนินงาน ซึ่งถือวาระเบียดังกล่าวเปิด โอกาสให้ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมและการบริหารโรงเรียนมาก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2539 ก : 39) เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้ประกาศใช้ ส่งผลให้มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรเอกชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา

และผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 : 39-40) ส่งผลให้เปลี่ยนแปลงระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539 เป็นระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 ซึ่งประกาศใช้เมื่อ 23 พฤษภาคม 2543

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543

เพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ประกอบกับมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2534 กระทรวงศึกษาธิการจึงวางระเบียบไว้ดังนี้

ข้อ 1 ระเบียบนี้เรียกว่า “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543”

ข้อ 2 ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ให้ยกเลิก “ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539”

บรรดาระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และคำสั่งอื่นใดในส่วนที่กำหนดไว้แล้วในระเบียบนี้ หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับระเบียบนี้ ให้ใช้ระเบียบนี้แทน

ข้อ 4 ในระเบียบนี้

“สถานศึกษา” หมายความว่า โรงเรียนของรัฐที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ไม่หมายรวมถึงสถานศึกษาที่จัดการศึกษาเฉพาะทาง

“ผู้บริหารสถานศึกษา” หมายความว่า ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการที่รับผิดชอบบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

“กรรมการ” หมายความว่า กรรมการในคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อ 5 ให้มีคณะกรรมการอย่างน้อยสถานศึกษาละเจ็ดคน แต่ไม่เกินสิบห้าคน ประกอบด้วย

(1) “ผู้แทนผู้ปกครอง” ได้แก่ ผู้แทนของผู้มีรายชื่อเป็นผู้ปกครองตามทะเบียนนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสองคน

(2) “ผู้แทนครู” ได้แก่ ผู้แทนของข้าราชการครูผู้ปฏิบัติการสอนและผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษานั้นจำนวนไม่เกินสองคน

(3) “ผู้แทนองค์กรชุมชน” ได้แก่ ผู้แทนของชมรม สมาคม มูลนิธิ องค์กรเอกชน หรือกลุ่มบุคคลในรูปอื่นใด ที่ดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของสาธารณะและมีที่ตั้งอยู่ในเขตบริการของสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสองคน

(4) “ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ได้แก่ ผู้แทนของเทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา หรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบอื่น จำนวนไม่เกินสองคน

(5) “ผู้แทนศิษย์เก่า” ได้แก่ ผู้แทนของสมาคมศิษย์เก่า ชมรมศิษย์เก่าหรือบุคคลที่เคยศึกษาจากสถานศึกษานั้น จำนวนไม่เกินสองคน

(6) “ผู้ทรงคุณวุฒิ” ได้แก่ ผู้นำทางศาสนา ผู้ทรงภูมิปัญญาไทยในท้องถิ่น ข้าราชการบำนาญ ข้าราชการอื่นนอกสังกัดสถานศึกษา พนักงานรัฐวิสาหกิจ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานอื่นของรัฐ เจ้าของหรือผู้บริหารสถานประกอบการ ทั้งในและนอกเขตบริการของสถานศึกษานั้นจำนวนไม่เกินสี่คน

ให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการ และให้คณะกรรมการเลือกกรรมการคนหนึ่ง ใน (1) (3) (4) (5) และ (6) เป็นประธานและอีกคนหนึ่งเป็นรองประธาน

ข้อ 6 ให้คณะกรรมการกำหนดจำนวนและสัดส่วนของคณะกรรมการ เพื่อให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการตามข้อ 5 โดยคำนึงถึงจำนวนและสัดส่วนของคณะกรรมการที่เป็นสตรีจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสามของคณะกรรมการทั้งหมด

ข้อ 7 การให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการ ให้ดำเนินการดังนี้

(1) ให้สถานศึกษาประกาศรับสมัครผู้แทนตามข้อ 5 (1) (2) (3) (4) และ (5)

(2) ให้ผู้สมัครเข้ารับตามคัดเลือกตามข้อ 7 (1) คัดเลือกกันเองให้เหลือเท่ากับจำนวนตามที่กำหนดไว้ในข้อ 6

(3) ให้ผู้ได้รับการคัดเลือกตามข้อ 7 (2) และผู้บริหารสถานศึกษาเสนอรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตามที่ตนเห็นสมควร จำนวนสองเท่าของจำนวนที่กำหนดไว้ในข้อ 6 และให้ประชุมคัดเลือกให้เหลือเท่ากับจำนวนตามที่กำหนดไว้ในข้อ 6

(4) ให้ผู้บริหารสถานศึกษานำรายชื่อเสนอผู้มีอำนาจตามข้อ 9 เป็นผู้ลงนามแต่งตั้ง

ในกรณีไม่มีผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกเป็นผู้แทนในองค์ประกอบใด ให้คณะกรรมการเสนอรายชื่อบุคคลในองค์ประกอบนั้น จำนวนสองเท่าของจำนวนที่กำหนดไว้ในข้อ 6 และให้ผู้ได้รับการเสนอชื่อคัดเลือกกันเองให้เหลือเท่ากับจำนวนตามที่กำหนดไว้

ในกรณีที่ผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกในองค์ประกอบใดมีจำนวนเท่ากับจำนวนกรรมการ ตามที่กำหนดไว้ในข้อ 6 ให้ถือว่าผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกดังกล่าวเป็นกรรมการในองค์ประกอบนั้น

ข้อ 8 คุณสมบัติทั่วไปของคณะกรรมการ

(1) เป็นผู้สนใจในการพัฒนาการศึกษา

(2) เป็นผู้มีความประพฤติดี

(3) ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย

(4) ไม่เคยต้องโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

ข้อ 9 ให้ผู้บังคับบัญชาเหนือสถานศึกษาขึ้นไปหนึ่งระดับเป็นผู้ลงนามในการแต่งตั้งและอนุญาตการลาออกของคณะกรรมการ

ข้อ 10 ให้คณะกรรมการมีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 4 ปี นับตั้งแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง

คณะกรรมการซึ่งได้มา ตามระเบียบนี้ ไว้ในวาระแรก เมื่อครบกำหนดสองปีให้จับสลากออกกึ่งหนึ่ง ในกรณีที่เกินจำนวนทำให้พิเศษเพิ่มเป็นหนึ่งคน เว้นกรรมการและเลขานุการ

ให้สถานศึกษาดำเนินการสรรหากรรมการทดแทนกรรมการที่พ้นจากตำแหน่งตามวรรคสอง ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อ 7 โดยให้อยู่ในตำแหน่งตามวาระในวรรคหนึ่ง

การสรรหา กรรมการใหม่แทนกรรมการที่พ้นจากตำแหน่งตามวรรคหนึ่ง และวรรคสามให้ดำเนินการภายในสี่สิบห้าวันนับจากวันครบวาระ หรือครบกำหนด แล้วแต่กรณี

ในกรณีที่กรรมการพ้นจากตำแหน่งตามวาระ แต่ยังมีได้มีการแต่งตั้งกรรมการใหม่ ให้กรรมการชุดเดิมปฏิบัติหน้าที่ไปจนกว่าจะได้มีการประกาศแต่งตั้งกรรมการใหม่

กรรมการที่พ้นวาระอาจได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในคณะกรรมการได้อีก

ข้อ 11 กรรมการจะพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

(1) ออกตามวาระ

(2) ตาย

(3) ลาออก

(4) ขาดคุณสมบัติตามข้อ 8

(5) เป็นบุคคลล้มละลาย

(6) เป็นบุคคลไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ

(7) ได้รับโทษจำคุก โดยคำพิพากษาถึงที่สุด เว้นแต่โทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำ โดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(8) พ้นจากตำแหน่งในสถานศึกษานั้น สำหรับกรรมการตามข้อ 5(2) และ ผู้บริหาร สถานศึกษา

(9) พ้นจากสถานภาพการเป็นผู้ปกครองนักเรียนของสถานศึกษานั้น สำหรับกรรมการ ตามข้อ 5(1)

(10) พ้นจากสถานภาพการเป็นผู้แทนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำหรับกรรมการ ตามข้อ 5(4)

ข้อ 12 ในกรณีที่กรรมการในองค์ประกอบใดว่างลงก่อนครบวาระเกินกว่าเก้าสิบวัน ให้ สถานศึกษาดำเนินการตามข้อ 7 เพื่อให้ได้มาซึ่งกรรมการในองค์ประกอบนั้น ภายในสามสิบวันนับ ตั้งแต่ที่ว่างลง และให้อยู่ในตำแหน่งเท่ากับวาระที่เหลืออยู่ของกรรมการที่ตนแทน

ข้อ 13 คณะกรรมการมีหน้าที่ดังนี้

(1) กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา
 (2) ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา
 (3) ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของ ท้องถิ่น

(4) กำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา

(5) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อย่างทั่วถึง มีคุณภาพและได้มาตรฐาน

(6) ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มี ความสามารถพิเศษให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

(7) เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา

(8) ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอก และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ

(9) เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับ องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชน และมีส่วนใน การพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

(10) ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาก่อนเสนอต่อ
 สภာรณชน

(11) แต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะกรรมการเพื่อการดำเนินงานตามระเบียบนี้ตามที่
 เห็นสมควร

(12) ปฏิบัติการอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษานั้น
 ข้อ 14 ให้มีการประชุมคณะกรรมการอย่างน้อยภาคเรียนละสองครั้ง

การดำเนินการประชุมคณะกรรมการ ให้เป็นไปตามระเบียบวิธีการที่คณะกรรมการ
 กำหนด โดยให้มีกรรมการเข้าร่วมประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการที่มีอยู่ในขณะ
 นั้น และให้มีผู้แทนของนักเรียนเข้าร่วมรับฟังและแสดงความคิดเห็นตามที่คณะกรรมการเห็นสม
 ควรแล้วแต่กรณี

ในกรณีที่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิประโยชน์ของนักเรียนโดยตรง ให้รับฟัง
 ความคิดเห็นของนักเรียนประกอบการพิจารณาของคณะกรรมการด้วย

ให้ผู้บริหารสถานศึกษารายงานผลการประชุมต่อผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไปชั้นหนึ่ง
 ภายในสัปดาห์วัน นับแต่วันที่มีการประชุม

ข้อ 15 ในวาระเริ่มแรกให้กรมหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น และมีฐานะเป็นกรม
 ที่มีสถานศึกษาในสังกัด ดำเนินการให้ได้มาซึ่งคณะกรรมการให้แล้วเสร็จภายในหกสัปดาห์นับแต่
 วันประกาศใช้ระเบียบนี้

สถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ให้คณะกรรมการ
 โรงเรียนตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2539
 ปฏิบัติหน้าที่ไปจนกว่าจะมีการประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการตามระเบียบนี้ รวมทั้งดำเนินการให้
 เป็นไปตามข้อ 6 และข้อ 7 แล้วแต่กรณี

สถานศึกษาที่ไม่มีคณะกรรมการสถานศึกษา หรือคณะกรรมการ โรงเรียนอยู่ในวันที่
 ประกาศใช้ระเบียบนี้ ให้กรมหรือส่วนราชการที่เรียกชื่ออย่างอื่น และมีฐานะเป็นกรมซึ่งเป็น
 เจ้าสังกัด กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตามข้อ 6 และ 7 แล้วแต่กรณี

ข้อ 16 ให้ปลัดกระทรวงศึกษาธิการรักษาการตามระเบียบนี้

ประกาศ ณ วันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2543

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

สิ่งที่ทราบแล้วว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อจะได้ทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 : 39 – 40) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ถือว่าเป็นผู้สนใจการศึกษา มีความตั้งใจ เสียสละ อุทิศตนเพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของกรรมการไว้ 12 ประการ แต่ได้นำมาศึกษา 11 ประการ เพราะวาทะบทและหน้าที่ของคณะกรรมการข้อ 12 ที่ว่า “ปฏิบัติการอื่นตามที่ได้รับมอบหมายจากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษา” นั้น หน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษายังไม่คำสั่งให้คณะกรรมการปฏิบัติ จึงไม่ได้ศึกษาได้แก่ กำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสารหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น กำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนของสถานศึกษา ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการ ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพและได้มาตรฐาน ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคลและด้านการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอก และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาก่อนเสนอต่อสาธารณชน แต่งตั้งที่ปรึกษาและหารือคณะกรรมการเพื่อการดำเนินงานตามระเบียบนี้ตามที่เห็นสมควร

1. การกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา

ธงชัย สันติวงษ์ (2537 : 174) ได้ให้ความหมายว่า นโยบาย หมายถึง ข้อความทั่วไปซึ่งใช้สำหรับเป็นเครื่องมือนำทางการบริหารงานต่าง ๆ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2539 : 108) นิยามว่า นโยบาย หมายถึง แนวทางที่กำหนดขึ้นมาซึ่งอาศัยพื้นฐานจากเป้าหมายและกลยุทธ์ทั้งหมดขององค์กร เพื่อใช้เป็นทิศทางสำหรับบุคคลในองค์กร หรือหมายถึงข้อความทั่วไปเพื่อแนะแนวความคิดในการตัดสินใจของผู้บริหารให้มั่นใจว่ามีการตัดสินใจที่เหมาะสม ส่วนไฮแมนและ

สกอตต์ (Haiman and Scott 1974 : 65) ได้ให้ความหมายว่า นโยบายเป็นข้อความหรือความเข้าใจร่วมกันอย่างกว้าง ๆ ที่ใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจเพื่อการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ของผู้บริหารและหน่วยงาน ประชุม รอดประเสริฐ (2535 : 16-17) ได้กล่าวถึงความสำคัญของนโยบายต่อการบริหาร คือ ช่วยให้ผู้บริหารทราบว่าทำอะไร อย่างไร ช่วยให้บุคลากรทุกระดับชั้นในองค์กรหรือหน่วยงานได้เข้าใจถึงภารกิจของหน่วยงานที่ตนสังกัด ก่อให้เกิดเป้าหมายในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมการใช้อำนาจของผู้บริหารให้เป็น ไปอย่างถูกต้องมีเหตุผล และช่วยให้เกิดการพัฒนาทางการบริหาร ในลักษณะเดียวกัน สมเดช สีแสง (2543 : 288) ได้ให้ความเห็นว่าแผนพัฒนาของโรงเรียนต้องเกิดจากข้อความตกลงร่วมกันระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ทุกฝ่ายรู้ทิศทางและหลักประกันในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ รวมทั้งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(2540:42)ได้อธิบายแนวทางในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการโรงเรียน ในการกำหนดนโยบายและแผนแม่บทและแผนพัฒนาโรงเรียนไว้คือคณะกรรมการต้องศึกษาหาความรู้ และทำความเข้าใจเรื่องการวางแผนแต่ละประเภทที่โรงเรียนต้องมีโดยการเข้าอบรม ศึกษาจากเอกสาร แหล่งความรู้ต่าง ๆ ซึ่งอาจจะแต่งตั้งอนุกรรมการในการทำโดยคณะกรรมการต้องคอยเป็นที่ปรึกษาช่วยเหลือ และเข้าไปมีส่วนร่วมตามความจำเป็นและเหมาะสม หลังจากนั้นก็นำร่องนโยบายแผนพัฒนา พิจารณากำหนดเป็นนโยบายและแผนพัฒนาโรงเรียนต่อไป ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2539 : 138) ได้เสนอกระบวนการวางแผนไว้เพื่อช่วยให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ได้แก่ หลักของปัจจัยที่เป็นข้อจำกัด (Principle of the Limiting Factor) ในการเลือกของแต่ละบุคคลจะคำนึงถึงข้อจำกัด ที่เป็นอุปสรรคต่อการบรรลุเป้าหมาย เพื่อง่ายและถูกต้องยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถเลือกทางเลือกที่พอใจที่สุด หลักของข้อผูกมัด (The Commitment Principle) การวางแผนที่มีเหตุผล ควรครอบคลุมช่วงเวลาในอนาคตที่จำเป็น เพื่อมองถึงสิ่งที่เป็นไปได้โดยกำหนดการปฏิบัติการต่าง ๆ เป็นเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องในการตัดสินใจหลักของความยืดหยุ่น (Principle of Navigational Change) การตัดสินใจในการวางแผน การผูกมัดบุคคลให้เกี่ยวข้องกับแผน ได้สิ่งสำคัญคือ การตรวจสอบเหตุการณ์และคาดหวังเป็นระยะ

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของสถานศึกษา เป็นบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการจึงควรทำความเข้าใจ ศึกษาเรื่องการกำหนดนโยบายและการวางแผน ศึกษาความรู้เกี่ยวกับแผนการศึกษาของชาติ แผนพัฒนาของเขตการศึกษาในพื้นที่ และแนวทางพัฒนาของชุมชน เพื่อสามารถกำหนดให้สอดคล้องเหมาะสม สามารถที่จะนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผล

2. ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 กำหนดว่า การศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วยการศึกษาซึ่งจัดไม่น้อยกว่าสิบสองปีก่อนระดับอุดมศึกษา และให้มีการศึกษาภาคบังคับจำนวนเก้าปี (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 : 18-19) โรงเรียนประถมศึกษาเป็นหน่วยงานระดับปฏิบัติการตามข้อกำหนดดังกล่าว โดยมีภารกิจหลักในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดหมายของหลักสูตร การจะบรรลุผลสำเร็จตามจุดหมายของหลักสูตรได้อย่างดีนั้น ย่อมอาศัยกระบวนการบริหารเป็นสำคัญ ด้วยเหตุดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จึงกำหนดให้โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดทุกโรงเรียนจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี อารุง นาคช่วย (2538 : 21) ได้สรุปไว้ว่า โครงสร้างโดยส่วนรวมของแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนแยกตามงานของโรงเรียน รวมเป็นหกงาน คือ แผนงานวิชาการ แผนงานกิจการนักเรียน แผนงานบุคลากร แผนงานธุรการและการเงิน แผนงานอาคารสถานที่ และแผนงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในทำนองเดียวกัน สมภพ ทิพย์เวียง (2534 : 8 ; อ้างอิงมาจากสุเมศวร์ พรหมมินทร์ 2542 : 32) กล่าวไว้ว่า แผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา เป็นแผนระยะสั้นที่จัดทำขึ้นในแต่ละปีการศึกษา อาจแบ่งเป็นสองลักษณะ คือ แผนงานเฉพาะเรื่อง ซึ่งเป็นแผนแก้ปัญหา หรือแผนซึ่งกำหนดความต้องการในอนาคต ทั้งสองอย่างรวมกัน และแผนงานประจำเป็นแผนกำหนดรายละเอียดของงานที่ปฏิบัติเป็นประจำอยู่แล้วตามระเบียบข้อบังคับ เช่น การเกณฑ์เด็กเข้าเรียน การวัดผลและประเมินผลการเรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2539 : 43) ได้กล่าวถึงแนวทางในการปฏิบัติงานของคณะกรรมการโรงเรียน ในการให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนไว้ว่า คณะกรรมการต้องศึกษาแผนแม่บท แผนพัฒนาและข้อมูลด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น ข้อมูลทางวิชาการ ข้อมูลเกี่ยวกับตัวครู นักเรียน วัสดุครุภัณฑ์ และอื่น ๆ อยู่เสมอ เพื่อเป็นข้อมูลในการพิจารณาให้ความเห็นชอบ แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี ตามที่โรงเรียนเสนอรายชื่อขึ้นมา ซึ่งคณะกรรมการได้ผ่านความเห็นชอบแต่งตั้งจากคณะกรรมการโรงเรียนแล้ว จะเป็นผู้จัดทำ แผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น โดยอาศัยแผนแม่บทเป็นหลักในการจัดทำ เมื่อจัดทำเสร็จก็นำแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนเสนอความเห็นชอบต่อคณะกรรมการโรงเรียน โดยจะพิจารณาว่าสอดคล้องกับแผนแม่บท โดยอาศัยข้อมูลของโรงเรียนในการจัดทำ และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่นหรือไม่ ตลอดถึงการตรวจสอบข้อมูลที่เกี่ยวข้อง พิจารณาความชัดเจนและความเป็นไปได้ของแผนงาน โครงการ และอื่น ๆ เมื่อเห็นว่าแผนปฏิบัติการของโรงเรียนมีความเหมาะสมก็ให้ความเห็นชอบโรงเรียนก็นำไปปฏิบัติ

ประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงาน สรุปผลการปฏิบัติงานตามแผน แล้วเสนอต่อ คณะกรรมการโรงเรียนต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีบทบาทสำคัญ ยิ่งต่อการพิจารณาให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน เพื่อให้การดำเนินงานของ โรงเรียน เป็นไปตามวัตถุประสงค์ เป้าหมายของแผนพัฒนา และตรงกับความต้องการของชุมชน และท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การพัฒนาเยาวชน และการศึกษาของชาติต่อไป

3. ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของ ท้องถิ่น

จากสถานการณ์ของโลกปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง รวมทั้งความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่งผลให้สังคมต่าง ๆ ติดต่อกันได้อย่างรวดเร็ว เกิดการแข่งขัน เกิดปัญหาครอบครัว ชุมชน ศีลธรรม จริยธรรม ศาสนา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคุกคามทำลาย จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาหลักสูตร และเพื่อให้ได้ประโยชน์แก่ผู้เรียนอย่างแท้จริง ต้องจัดทำสาระหลักสูตร ท้องถิ่นขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

สงบ ลักษณะ (2542 : 9) ได้ให้นิยามว่า หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ทั้งปวงที่จัดให้ผู้เรียนได้รับ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่พึงปรารถนา ทั้งพฤติกรรม ความรู้ ความคิด ความสามารถ ทักษะ เจตคติ และค่านิยมต่างๆ ส่วน กษมา วรวรรณ ณ อุษรยา (2539 : คำนำ) มีความเห็นว่า การจัดการศึกษาที่ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับท้องถิ่นของตนเอง ย่อมจะทำให้ผู้เรียนมีความรักและผูกพัน ความรู้สึกรักหวงแหนและภาคภูมิใจในท้องถิ่น อันจะนำไปสู่ความต้องการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ในที่สุด เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการจึงเปิดโอกาสให้ท้องถิ่น อันได้แก่ หน่วยงานมีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับ โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน อำเภอ จังหวัด เขตการศึกษาหรือระดับชาติ สามารถลงมือพัฒนาหลักสูตรให้ สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของตนเองได้ กรมวิชาการ (2539 : 1-2) ได้กล่าวย้่าว่า หลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 มีข้อกำหนดซึ่งเป็นแนวดำเนินการที่เกี่ยวกับท้องถิ่น กล่าวคือ ให้สถานศึกษาจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น รวมทั้งเปิดโอกาส ให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วย และเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ดังกล่าว หลักสูตรจึงได้กำหนดในส่วนที่เกี่ยวกับท้องถิ่น ไว้ดังนี้

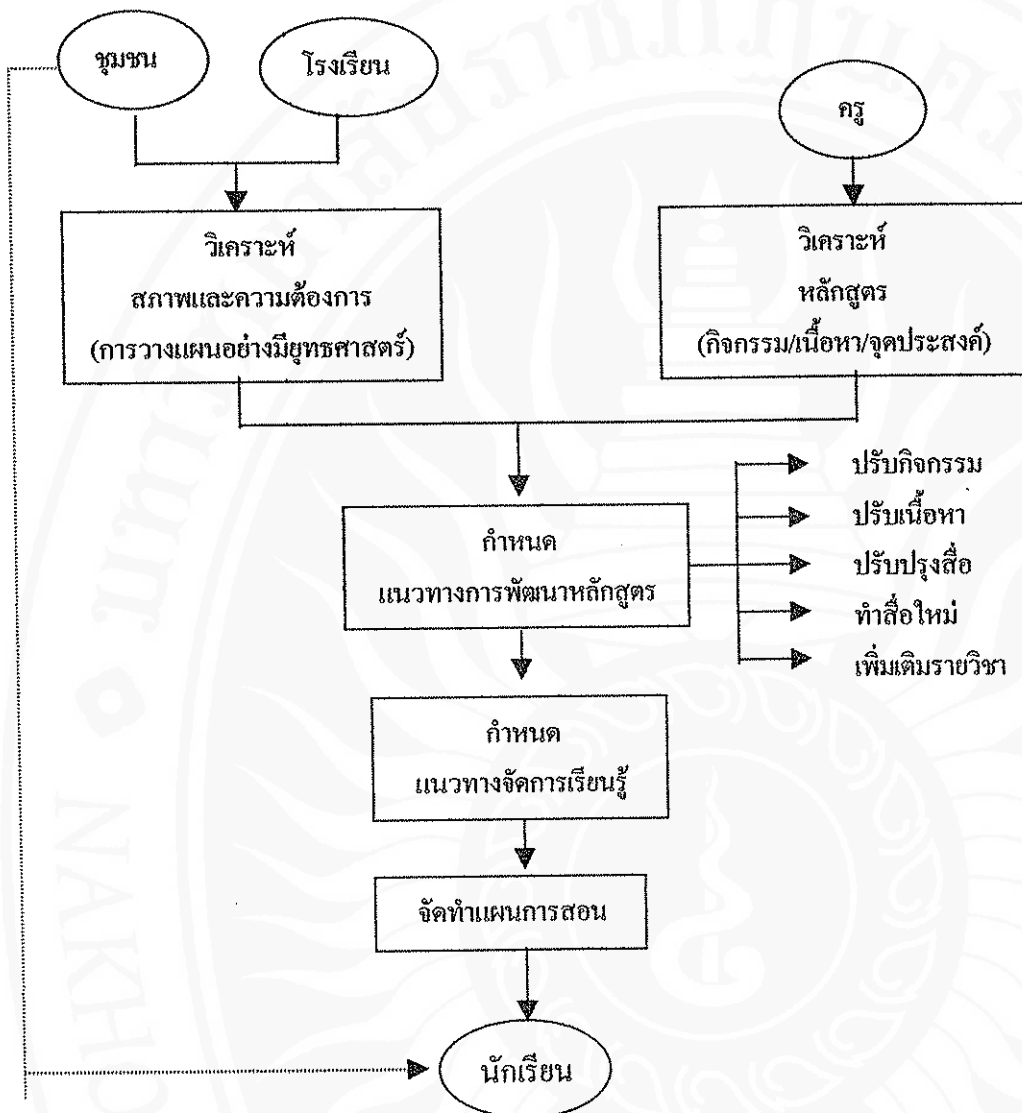
1. กำหนดให้เรียนเนื้อหาซึ่งเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น โดยตรง โดยเนื้อหาที่กำหนดให้เรียนนี้อาจจัดเป็นหน่วยหรือรายวิชาโดยเฉพาะ หรืออาจแทรกอยู่ในเนื้อหาเรื่องอื่น ๆ ก็ได้

2. เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง โดยท้องถิ่นสามารถจะดำเนินการในการพัฒนาหลักสูตรได้ในลักษณะดังต่อไปนี้

- 2.1 ปรับกิจกรรมการเรียนการสอน
- 2.2 ปรับรายละเอียดของเนื้อหาวิชา
- 2.3 ปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่
- 2.4 จัดทำสื่อการเรียนการสอนชิ้นใหม่
- 2.5 จัดทำเนื้อหา/รายวิชาเพิ่มเติมชิ้นใหม่

หรือแหล่งความรู้ที่สูงค่าของนักเรียน การเรียนรู้สามารถถ่ายทอดวิญญานสู่ลูกหลานหรือตัวนักเรียนได้ หลักสูตรท้องถิ่นเป็นเจตนารมณ์ของหลักสูตรฉบับปรับปรุง ท้องถิ่นต้องช่วยกันพัฒนาขึ้น โดยเพิ่มเติมเนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนการสอน เอกสาร ความรู้ หนังสือ เสริมประสบการณ์ แผนการสอนที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของตนเอง ชีวิตเศรษฐกิจ อาชีพและสังคมอย่างลึกซึ้ง ทั้งสามารถนำประสบการณ์นั้นมาพัฒนาความเป็นอยู่ในชีวิต อาชีพ และสังคมให้ดีขึ้น

กรมวิชาการ (2539 : 3) ได้เสนอแผนภูมิการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นดังนี้

ภาพประกอบ แผนภูมิการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นระดับโรงเรียน 30

สงบ ลักษณะ (2542 : 16) กล่าวเน้นย้ำว่า ในการปฏิรูปการศึกษาของไทยนั้น นอกจากยึดหลักยึดผู้เรียนเป็นสำคัญแล้ว ให้ยึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึงว่า การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรท้องถิ่น ส่วนแนวทางในการปฏิรูป ยึดแนวทางพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2543 แล้ว ให้มีมาตรฐานการเรียนรู้สามส่วนคือ มาตรฐานสากล มาตรฐานของชาติ และมาตรฐานระดับท้องถิ่น โดยให้มีคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลาง และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรท้องถิ่น สอดคล้องกับสมนึก ดาดี (2543 :14 ; อ้างอิงมาจากสุเมศวร์ พรหมมินทร์ 2542 : 35) ได้ให้ความเห็นว่า การปฏิรูปการเรียนรู้ ภูมิปัญญาไทยและการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มีความสัมพันธ์

ซึ่งกันและกัน ดังนั้น ก่อนที่โรงเรียนจะพัฒนา หลักสูตรการเรียนการสอนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพของชุมชน โรงเรียนต้องค้นคว้า ภูมิปัญญาท้องถิ่นก่อน ได้แก่ องค์ความรู้ ทรัพยากรมนุษย์ คุณค่า ทักษะ ศักยภาพ วิถีชีวิต และประสบการณ์ในการดำรงชีวิตของชุมชน เพื่อจะได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาดำเนินการพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นต่อไป ในลักษณะเดียวกัน สมเดช สีแสง (2533: 442-447) ได้อธิบายว่า การจัดการศึกษาที่จะไม่ให้นักเรียนแปลกแยกออกจากท้องถิ่น รักท้องถิ่น และเห็นคุณค่าของบุคลากรในท้องถิ่น ที่มีบทบาทต่อกิจกรรมการเรียนการสอน

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เป็นความรับผิดชอบของบุคลากร และหน่วยงานหลายฝ่าย ได้แก่ เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา ชุมชน องค์กรของรัฐ องค์กรเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อจะให้ระดมความคิดแล้วพัฒนาหลักสูตรขึ้นมาให้สอดคล้อง ตรงกับความต้องการของชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น โดยในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ผู้ร่วมทำต้องศึกษาจากเอกสารต่างๆ สิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งคือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเป็นบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่สำคัญในการให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

4. การกำกับและติดตามการดำเนินงานตามแผนสถานศึกษา

เทียนฉาย กิระนันท์ (2530: 182) ได้อธิบายว่า การกำกับ ติดตาม หมายถึง การควบคุมและประเมินผลการดำเนินงานด้วย ซึ่งเป็นการตรวจสอบว่าได้ปฏิบัติตามแผนประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด สอดคล้องกับ สมเดช สีแสง (2543 : 212) ได้ให้คำจำกัดความของการกำกับและติดตามว่า หมายถึง การติดตาม เก็บรวบรวมข้อมูล และตรวจสอบการปฏิบัติงานว่าได้ดำเนินงานไปตามแผนหรือวัตถุประสงค์หรือไม่ เป็นมาตรการที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานหรือการบริหารงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ วินัย แสนมณี (2531: 77) ได้อธิบายว่า การติดตาม ควบคุม กำกับและประเมินผล ต้องยึดแผนปฏิบัติการของโรงเรียนเป็นหลัก ซึ่ง มานิตย์ สิทธิราช (2532 : 29) แสดงความเห็นที่ ขั้นตอนติดตามประเมินผลควรมีดังนี้คือ การกำหนดแผนควบคุมงาน การติดตามความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน การตรวจสอบการปฏิบัติงาน การประเมินผล การปฏิบัติงาน การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลการดำเนินงานและอุปสรรคระหว่างการปฏิบัติงาน การปรับปรุงแผนและการรายงานสรุปผลการปฏิบัติงาน สมเดช สีแสง (2543 : 213) ได้ให้ความเห็นว่า การควบคุม กำกับและติดตามแผนงานที่จัดเป็นระบบที่ชัดเจน ช่วยในการบริหารงาน มีประสิทธิภาพและสะดวกสำหรับผู้บริหารเอง วิธีที่จะควบคุมงานให้เป็นระบบนั้นอาจใช้แนวคิดวิธีการเชิงระบบ(System Approach)สำหรับเทคนิคการควบคุมงาน ประกอบด้วย การสังเกต

ใช้สำหรับงานที่ไม่ซับซ้อน การสอบถาม จะใช้คู่กับการสังเกตเมื่อใช้วิธีสังเกตอย่างเดียวไม่ทราบผล การสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ อาจใช้โอกาสต่าง ๆ เช่น การรับประทานอาหาร การสั่งการให้รายงานผลเป็นระยะ การจัดประชุมเพื่อพิจารณาการปฏิบัติงาน โดยกำหนดระยะเวลาไว้ อย่างชัดเจน การประสานงาน และการประเมินผลการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ เจ็จันท์ จงสถิตอยู่ (2530 : 31) ได้ให้ความเห็นว่า ในการติดตามและกำกับงานอาจดูจากการรายงาน การตรวจเยี่ยมและการนิเทศ ซึ่ง สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 ก : 46) ได้กำหนดให้โรงเรียนต้องรายงานผลการดำเนินงานและอุปสรรคระหว่างการศึกษาของโรงเรียนให้คณะกรรมการโรงเรียนทราบอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง ด้วยเหตุว่าคณะกรรมการต้องร่วมในการดำเนินงานของโรงเรียน

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ในการกำกับและติดตามผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาต้องยึดแผนของโรงเรียนเป็นหลัก แล้วตรวจสอบดูว่า การดำเนินงานเป็นไปตามแผนหรือไม่ และประสบความสำเร็จเพียงไร

5. ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพและได้มาตรฐาน

ตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2523 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2539ข : 105 ; อ้างอิงมาจาก พระราชบัญญัติประถมศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2523) กำหนดให้ผู้ปกครองของเด็กซึ่งมีอายุย่างเข้าปีที่แปดส่งเด็กเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จนกว่าจะมีอายุย่างเข้าปีที่สิบห้า เว้นแต่เป็นผู้สอบไล่ได้ชั้นประถมศึกษาปีที่หกตามหลักสูตร ตามมาตราหรือหลักสูตรอื่นที่กระทรวงศึกษาธิการเทียบเท่า ซึ่งคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ก็ได้กำหนดนโยบายด้านการประกันโอกาสให้เด็กในวัยการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี มีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง และสนับสนุนให้เรียนต่อเนื่องจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี สำหรับเด็กในกลุ่มด้อยโอกาสจะจัดในรูปแบบที่เหมาะสมและมีคุณภาพ

แต่จากการสำรวจพบว่า การดำเนินการจัดการศึกษาที่ผ่านมาไม่สามารถเกณฑ์เด็กในวัยการศึกษาภาคบังคับเข้ารับการศึกษาคือครบถ้วน เนื่องจากสาเหตุต่าง ๆ คือ

1. ระบบข้อมูลเกี่ยวกับเด็กที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับยังไม่สมบูรณ์
2. การดำเนินงานเกี่ยวกับการเกณฑ์เด็กเป็นไปในลักษณะการตั้งรับ คือกำหนดให้ผู้ปกครองไปแจ้งสำรวจการเข้าเรียน ส่งบุตรหลานเข้าเรียนเอง ขาดการติดตามเด็กที่ไม่ได้เข้าเรียนนักเรียนที่ขาดเรียน และย้ายโรงเรียนอย่างจริงจัง

3. บุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเกณฑ์เด็กเข้าเรียนบางส่วนดำเนินงานโดยขาดประสิทธิภาพ ขาดความรับผิดชอบ และขาดแนวทางในการดำเนินงานที่ชัดเจน

4. สภาพของเด็กไม่เอื้อต่อการเรียนได้อย่างปกติ และสถานศึกษาของรัฐไม่สามารถจัดบริการให้ได้อย่างเต็มที่ เช่น เด็กในถิ่นทุรกันดาร อยู่ในชุมชนแออัด ชากจน หรือมีที่อยู่ไม่เป็นหลักแหล่ง (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2539 ก : 2)

สรุปได้ว่า การศึกษาภาคบังคับ เป็นระดับการศึกษาที่รัฐกำหนดให้เด็กทุกคนที่มีอายุย่างเข้าปีที่แปด ได้รับการศึกษาจนอายุย่างเข้าปีที่ 15 หรือจนกว่าจะจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถและมีคุณภาพในการดำเนินชีวิตตามที่หลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการกำหนด

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 ก : 4) ได้ให้ความหมายเขตบริการของโรงเรียนว่า หมายถึง พื้นที่ที่โรงเรียนจะต้องรับผิดชอบในการเกณฑ์เด็กที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ ซึ่งมีภูมิลำเนาตามทะเบียนบ้าน (ทร.14) อยู่ในพื้นที่ดังกล่าว ให้เข้าเรียนทุกคนจนจบหลักสูตรประถมศึกษา ในการเกณฑ์เด็กเข้าโรงเรียนประถมศึกษาจะดำเนินการเกณฑ์เด็กในเขตพื้นที่ ตามเขตบริการของโรงเรียนที่รับผิดชอบ ฉะนั้น เพื่อในการแบ่งเขตบริการของโรงเรียน จึงต้องดำเนินด้วยความรอบคอบ เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปด้วยความสะดวกและมีประสิทธิภาพ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 ข : 9) กล่าวถึงแนวปฏิบัติและหลักเกณฑ์ในการแบ่งเขตบริการของโรงเรียนไว้ดังนี้

1. โรงเรียนทุกโรงในสำนักงาน กลุ่มโรงเรียน ร่วมกันแบ่งเขตบริการของโรงเรียนไม่ให้พื้นที่ซ้ำซ้อนหรือขาดหายไป โดยคำนึงสภาพภูมิประเทศ การคมนาคม และความสะดวกในการคัดลอกทะเบียนบ้าน

2. กรณีในเขตเทศบาล หรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นที่มีโรงเรียนประถมศึกษาอยู่ในสังกัด ให้ถือพื้นที่เหล่านั้นเป็นเขตบริการของเทศบาล หรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นแล้วแต่กรณี

สรุปได้ว่า เขตบริการของโรงเรียน ก็คือพื้นที่ที่โรงเรียนต้องรับผิดชอบในการดำเนินการจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มีอายุในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับทุกคน ซึ่งโรงเรียนต่าง ๆ ได้ร่วมมือกันกำหนดขึ้นตามความสะดวกและเหมาะสม เพื่อให้การปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541 : 146) ได้กล่าวถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานว่าคือการศึกษาเบื้องต้น ครอบคลุมเด็กอายุ 3 ขวบ ไปจนถึงอย่างน้อย 12 ขวบ การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหนังสือเดินทางสู่ชีวิตที่ขาดเสียไม่ได้ ซึ่งจะช่วยให้เราเลือกทำสิ่งที่ประสงค์ ร่วมกันสร้างอนาคตและเรียนรู้อยู่เสมอ การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง หากเราจะแก้ปัญหาด้านความไม่เท่าเทียมกันระหว่างประเทศและภายในประเทศให้หมดสิ้นไป ส่วนพระราชบัญญัติ

การศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (เรียงชัย จงพิพัฒนสุข. 2542 :42 ; อ้างอิง มาจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542) ได้ให้ความหมายของการศึกษาขั้นพื้นฐานว่า หมายถึง การศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษา นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวด 2 มาตรา 10 กล่าวถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานว่า ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ เป็นการศึกษาในระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา ซึ่งรัฐต้องจัดให้บุคคลทุกคนที่มีอายุตั้งแต่สามขวบ จนมีอายุอย่างอย่างน้อยสิบสองขวบ มีสิทธิและโอกาสเท่าเทียมกันในการรับการศึกษาที่มีคุณภาพและไม่เก็บค่าใช้จ่าย

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2540 : 1 –2) ให้ความหมายมาตรฐานการศึกษาว่า หมายถึง ข้อกำหนดทางการศึกษาที่เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ใน 3 ด้าน

1. ด้านผลผลิต หมายถึง คุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนตามจุดหมายของหลักสูตร
2. ด้านปัจจัย หมายถึง คน อุปกรณ์ งบประมาณ สถานที่ เทคโนโลยีที่จำเป็นต้องใช้เพื่อนำไปสู่ผลผลิตที่มีคุณภาพ
3. ด้านกระบวนการ หมายถึง ระบบ วิธีการ เทคโนโลยีเชิงระบบที่มีประสิทธิภาพ

การกำหนดมาตรฐานการจัดการศึกษาไว้อย่างชัดเจน มีประโยชน์หลายประการ คือ ทำให้สถานศึกษามีแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจน ทำให้กรมเจ้าสังกัดมีแนวทางในการจัดปัจจัยความพร้อมด้านต่าง ๆ ให้สถานศึกษาพึงมีพึงได้ ตามมาตรฐานที่กำหนด เป็นการกำหนดความสำเร็จที่ควรจะได้ เป็นการป้องกันการเลื่อนไหลไปสู่มาตรฐานเก่าที่ต่ำกว่า และทำให้สะดวกในการกำกับ ตรวจสอบและประเมิน ในด้านคุณภาพการศึกษา(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ .2541 : 1) ได้กำหนดตัวบ่งชี้ไว้สี่ประการ ซึ่งเกี่ยวกับตัวผู้เรียนทั้งสิ้น ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ภาวะสุขภาพ อัตรการเข้าชั้น และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำ ทั้งนี้ เนื่องจากการศึกษาประการหนึ่งคือ ให้มนุษย์พร้อมที่จะควบคุมการพัฒนาตนเอง ให้ทุกคนสามารถกุมชะตาชีวิตของตนเองโดยถ้วนหน้า เพื่อจะได้มีส่วนช่วยพัฒนาสังคมที่ตนดำรงอยู่ โดยให้ปัจเจกชนและชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในด้านการพัฒนา ซึ่ง โกวิท ประวาลพฤกษ์ (2534 : 7) ได้กล่าวถึงคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ว่า มีสามประการ คือ คิดอย่างมีวิจารณญาณ อย่างเป็นระบบ วางแผนอย่างมียุทธศาสตร์ และปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาคุณภาพการศึกษา ควรที่พัฒนาในเรื่องการเรียนการสอน การบริหารและการนิเทศการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2530 : 1)

สรุปได้ว่า คุณภาพของการศึกษาอยู่ที่การพัฒนามนุษย์ให้มีความคิด มีสติและใช้ปัญญา ในการดำรงชีวิต อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข พร้อมทั้งมีความรับผิดชอบและช่วยเหลือพัฒนา สังคมให้มีความสงบร่มเย็น กล่าวได้ว่า กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีความสำคัญและมี บทบาทในการช่วยเหลือ ส่งเสริมให้เด็กทุกคนในพื้นที่ความรับผิดชอบของโรงเรียนได้รับการ พัฒนาความสามารถตามศักยภาพแห่งตนตามความมุ่งหมายที่กำหนด เพื่อให้เป็นทรัพยากร ที่มีค่าทั้งต่อตนเองและสังคม

6. ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาสและเด็กที่มีความสามารถพิเศษ ให้ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 ข: 7-17) ได้หันมาสนใจในการพิทักษ์สิทธิเด็กเนื่องจากเด็กมักจะถูกละเมิดสิทธิหรือเป็นผู้ถูกระทำอยู่เสมอ ซึ่งมักจะเป็นเด็ก อยู่ในวัยเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษา ทำให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อการเรียนและด้านจิตใจ ของเด็ก ถูกบั่นทอนจากพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เด็กผู้ถูกระทำไม่สามารถโต้ตอบหรือเรียกร้อง สิทธิได้เพราะเป็นผู้อ่อนแอกว่า จึงสมควรได้รับการพิทักษ์คุ้มครองสิทธิตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิ เด็ก และตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติไว้หลายมาตรา เช่น มาตรา 30 ที่ว่าด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน มาตรา 34 บุคคลได้รับคุ้มครองสิทธิ มาตรา 43 สิทธิ ในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดย ไม่เก็บค่าใช้จ่าย มาตรา 53 เด็ก เยาวชนและบุคคลในครอบครัวมีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐ จากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรมมาตรา 80 รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็ก เยาวชน ส่งเสริมความเสมอภาคของหญิงและชายมาตรา 86 รัฐต้องส่งเสริมให้ประชาชนวัยทำงาน คุ้มครองแรงงาน โดยเฉพาะแรงงานเด็กและแรงงานหญิง เฉลิมศักดิ์ นามเชียงใต้ (2542 : 41) ได้ กล่าวถึงสิทธิเด็กจะต้องได้รับ 4 ประการ คือ

1. สิทธิการมีชีวิตอยู่รอด ซึ่งรวมทั้งสิทธิที่จะสามารถดำรงชีวิตให้อยู่รอดโดยมีคุณภาพ ชีวิตที่ดี
2. สิทธิได้รับการปกป้องคุ้มครอง เนื่องจากในปัจจุบันมีการละเมิดต่อเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำละเมิดต่อเด็ก โดยบุคลากรที่อยู่ในสถานศึกษา เช่น การล่วงละเมิดทางเพศ การลงโทษนักเรียนเกินกว่าเหตุ
3. สิทธิจะได้รับการพัฒนาเพื่อให้เด็กเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และ สติปัญญา

4. สิทธิในการมีส่วนร่วม เพื่อให้เด็กมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคม ชุมชนและสถาบันที่เด็กอาศัยอยู่

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (2542 : 7- 13) ได้ให้ความสำคัญซึ่งสอดคล้องกับ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ไว้ดังนี้ มาตรา 10 การจัดการศึกษา ต้องให้บุคคลมีสิทธิและ โอกาสในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช่จ่าย จะต้องจัดให้กับเด็กปกติ เด็กพิการ เด็กพิเศษ เด็กด้อยโอกาสและเด็กขาดแคลน มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือผู้เรียนมีความสำคัญสูงสุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนา ตามธรรมชาติและศักยภาพ

กระทรวงศึกษาธิการ (2543 ข: 56-59) จึงได้ออกระเบียบว่าด้วยการส่งเสริมและ ค้ำชูคุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน พ.ศ. 2543 ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้คือ ให้บุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติ ต่อเด็กและเยาวชนโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ไม่กระทำการใด ๆ โดยใช้ความรุนแรง หรือขัดแย้งต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดี ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพ ไม่กระทำการใด ๆ อันเป็น การละเมิดทางร่างกาย ทางเพศ ทางวาจา หรือการบีบบังคับทางจิตใจ ตลอดจนการส่งเสริมให้เด็ก และเยาวชน นอกจากนี้ ยังให้บุคลากรทางการศึกษาประสานงานกับชุมชน หน่วยงาน องค์กรและ เอกชน รวมทั้งหน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความ ช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาสิทธิเด็กและเยาวชนด้วยความยุติธรรม เพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กและ เยาวชน

7. เสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้าน การบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา

การเสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการ รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนิ การทางการศึกษา ตามมาตรา 289 ว่า “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษา อบรมและการฝึกอาชีพตามความเหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่นนั้น และเข้าไปมี ส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐ” (ธงชาติ รัตนวิชา. 2540 : 95) ซึ่งแสดงให้เห็นถึง การให้ความสำคัญต่อประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และสำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 ก: 36) ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของประชาชน หรือคณะกรรมการสถานศึกษาว่า เป็นบุคคลที่มีความตั้งใจ เสียสละและอุทิศตนเพื่อเข้ามามี ส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งมีบทบาทครอบคลุม 3 เรื่องหลัก ๆ คือ

1. บทบาทหน้าที่สนับสนุนการศึกษาของโรงเรียน โดยทั่วไป

2. บทบาทหน้าที่ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการโรงเรียน
3. บทบาทการพิจารณาการประกันคุณภาพของโรงเรียน

ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้เปิดโอกาสให้ทุกส่วนของสังคมสามารถมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (All for Education) ไม่จำกัดอยู่เฉพาะโรงเรียนของรัฐหรือเอกชนเท่านั้น แต่เปิดโอกาสให้ชุมชน ครอบครัวสามารถจัดการศึกษาได้ตามความพร้อมของตนเอง โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตลอดจนการมีส่วนร่วมในรูปของคณะกรรมการ ตั้งแต่ระดับสถานศึกษา เขตพื้นที่การศึกษา ภูมิภาค ชุมชน การสร้างหลักสูตรของท้องถิ่น (ศักราช พุทธศักราช 2543 : 17) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเฮนรี่ จามริก (2532 : 22-46) ที่ว่า ในการให้ประชาชนหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการทางการศึกษานั้นสามารถกระทำได้หลายรูปแบบต่าง ๆ เหล่านี้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านวิชาการของคณะกรรมการสถานศึกษานั้น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 : 7-10) ได้กำหนดขอบข่ายและภาระงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาประกอบด้วย 8 งานย่อยดังนี้คือ

1. งานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้
2. งานด้านการเรียนการสอน
3. งานด้านวัสดุประกอบหลักสูตร
4. งานด้านการวัดและประเมินผล
5. งานด้านห้องสมุด
6. งานด้านการนิเทศภายใน
7. งานด้านวางแผนและกำหนดวิธีดำเนินงาน
8. งานประชุมอบรมทางวิชาการ

จากทั้ง 8 งานย่อยนี้ นับว่าเป็นส่วนสำคัญที่คณะกรรมการสถานศึกษาจะต้องมีความรู้และเข้าใจ ทั้งนี้ เพราะภาระงานย่อยทั้ง 8 เรื่อง จะได้นำไปเป็นส่วนหนึ่งของการจัดทำแผนปฏิบัติการในส่วนของงานวิชาการ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้กำหนดให้โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดทุกโรงจัดทำแผนบริหาร ในรูปของแผนปฏิบัติการ (อำนาจ นาคช่วย 2538 : 21) อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากภารกิจงานวิชาการ ซึ่งประกอบด้วย 8 เรื่องย่อยแล้วบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 (กรมสามัญศึกษา 2543 : 11) ได้กำหนดไว้ทั้งหมด 12 ข้อ หากวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วนจะเห็นได้ว่าทุกข้อล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับงานวิชาการเกือบทั้งสิ้น แต่ถ้าหากวิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง จะเห็นได้ว่า บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการ

สถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องโดยตรงในส่วนของการมีส่วนร่วมในการบริหารงานด้านวิชาการ คือ ข้อที่ 3 ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ข้อ 5 ส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง ได้คุณภาพและมาตรฐาน และข้อ 8 ส่งเสริมให้มีกิจกรรมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากร ภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีต ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ

จึงสรุปได้ว่า บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามระเบียบ กระทรวงศึกษาว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 ในด้านการเสนอแนวทางการบริหารจัดการด้านวิชาการ ประกอบด้วย การกำหนดมาตรฐานวิชาการของสถานศึกษา การประเมินภายในเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และการกำกับ ติดตาม ประเมิน และ ตรวจสอบมาตรฐานการศึกษา

การเสนอแนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านงบประมาณ การดำเนินงานของโรงเรียนจำเป็นต้องแสวงหาเงินมาใช้เพื่อช่วยให้งานประสบความสำเร็จ ดังนั้น การให้การแสวงหาและการให้การสนับสนุนด้านการเงิน วัสดุ ครุภัณฑ์ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ตลอดจนวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเป็นบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญยิ่งของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (นเรศ สวัสดิ์ 2542 : 57) ในด้านการบริหารงบประมาณ สันทาน บุญขวัญ (2535 : 37) ได้เสนอแนวคิดในการมีส่วนร่วมในการบริหารงบประมาณไว้ว่า ในการพัฒนาโรงเรียนนั้น นอกเหนือจากคณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วม โดยตรงแล้ว ก็อาจจะขอความร่วมมือเป็นแรงงาน ก็ได้ เช่น แรงงานซ่อมแซมอาคารเรียน การสร้างรั้ว การขุดคูระบายน้ำ การตัดแต่งต้นไม้ หรืองานประเภทอื่น ๆ การใช้ทรัพยากรในชุมชน การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในการจัดการเรียนการสอน เช่น การนำดิน หิน แร่ หรือพันธุ์ไม้ต่าง ๆ มาใช้จัดกิจกรรมประกอบการสอนวิทยาศาสตร์ นำใบไม้ เมล็ดพืช สีสจากพืชมาเรียนวิชาศิลปะ นำเมล็ดพืชมาเรียนในวิชาคณิตศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ โสภณ เพ็ชรพวง (2533 : 36) ที่ได้กล่าวถึงการช่วยเหลือของชุมชนในด้านทรัพยากรบุคคล เช่น การนิมนต์พระสงฆ์สอนวิชาศีลธรรมให้แก่นักเรียน เชิญเกษตรกรมาบรรยาย สาธิตเกี่ยวกับการเกษตร เชิญสาธารณสุขมาบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย สำหรับนเรศ สวัสดิ์ (2542 : 38) ได้เสนอแนวคิดในการมีส่วนร่วมและเสนอแนะในการบริหารงาน งบประมาณของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยควรมีส่วนร่วมในเรื่องการพิจารณาเห็นชอบในการแต่งตั้งอนุกรรมการเกี่ยวกับการจัดทำแผนจัดสรรงบประมาณ การจัดซื้อจัดจ้าง รับทราบผลการจัดซื้อจัดจ้าง รับทราบและพิจารณาหาทางช่วยเหลือ สนับสนุนให้ได้มาซึ่งงบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ ตลอดจนทรัพยากรบุคคลตามที่โรงเรียนต้องการ

พิจารณาให้ความเห็นชอบและให้ข้อเสนอแนะโครงการ และกรมสามัญศึกษา (2543 : 23) ได้เสนอแนะการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านงบประมาณของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยควรกำหนดวิธีการบริหารการใช้งบประมาณของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงประสิทธิภาพและกำหนดวิธีการ ตรวจสอบ ติดตามและประเมินผลการใช้งบประมาณ

จึงสรุปได้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรมีบทบาทในการมีส่วนร่วมบริหารการเงินและงบประมาณของโรงเรียน โดยการให้คำปรึกษาเสนอแนะแนวทางการใช้เงินและแสวงหาแหล่งเงิน วัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรบุคคลที่โรงเรียนต้องการ อันจะนำมาปรับปรุงพัฒนางานของโรงเรียนให้ก้าวหน้าพัฒนาต่อไป

การเสนอแนะและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการบริหารงานบุคลากร สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539 : 48) ได้ให้ข้อเสนอแนะแนวทางในบุคลากรโดยกระบวนการพัฒนาตนเอง และพัฒนาบุคลากรโดยกระบวนการบริหาร สำหรับกรมสามัญศึกษา (2543 : 23) ได้เสนอแนะการมีส่วนร่วมในการบริหารงานบุคลากรของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานว่า ควรครอบคลุมในสามประเด็นคือ การกำหนดแผนพัฒนาครูและบุคลากรอื่นในสถานศึกษา และส่งเสริมให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การให้ขวัญและกำลังใจ ยกย่องเชิดชูเกียรติแก่ครูและบุคลากรอื่นในสถานศึกษาและการจัดสวัสดิการให้แก่ครูและบุคลากรอื่นในสถานศึกษาตามความเหมาะสม

จึงสรุปได้ว่า บทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรมีส่วนร่วมในด้านการพัฒนาธำรงรักษามูลค่าอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรได้เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ให้ก้าวทันกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของบริบทโลก เพื่อนำไปพัฒนานักเรียนต่อไป

การเสนอแนะและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการบริหารทั่วไป ในส่วนบทบาทและหน้าที่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านบริหารทั่วไป ได้มีผู้เสนอแนะความคิดไว้หลายประเด็น เช่น สวาท หาญกล้า (2533 : 45) มีแนวคิดว่า ในการบริหารทั่วไปนั้น ชุมชนหรือคณะกรรมการสามารถเข้ามาร่วมงานกับโรงเรียนได้ เช่นกรณีโรงเรียนเชิญคณะกรรมการสถานศึกษามาให้ข้อเสนอแนะหรือข้อคิดเห็นในการจัดทำแผนปฏิบัติการของโรงเรียน หรือเชิญผู้ปกครองนักเรียนมาร่วมประชุมหรือชี้แจงนโยบายของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ โสภณ เพ็ชรพวง (2533 : 43) ที่มีความเห็นว่า การเชิญชุมชน ผู้ปกครองหรือคณะกรรมการสถานศึกษามาให้ข้อมูลข้อคิดเห็นแก่โรงเรียน จะช่วยให้การกำหนดแนวทางในการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของโรงเรียนได้ตรงเป้าหมาย และตรงกับแนวคิดของ ประไพ สุนทรมังละ (2536 : 10) ที่เสนอว่า ในการมีส่วนร่วมในการบริหารทั่วไปนั้น หากโรงเรียนสามารถเชิญชุมชน ตัวแทนชุมชน ผู้ปกครอง หรือคณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามาให้ข้อเสนอแนะ

แนวคิดในการเสนอปัญหาและความต้องการในปัจจุบันของท้องถิ่นต่อโรงเรียน เสนอแหล่งวัสดุ อุปกรณ์ และตัวอย่างอาชีพ เพื่อช่วยเหลือการศึกษาของเด็กใน โรงเรียน ช่วยให้คำแนะนำและ ข้อคิดเห็น ในการให้เนื้อหาความรู้ที่เหมาะสมกับท้องถิ่น ร่วมปรึกษาหารือ เพื่อหาแนวทางใน การปรับปรุงงานของโรงเรียน ก็จะช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนเป็นไปในแนว ทางที่ดียิ่งขึ้น เช่นเดียวกับที่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534 : 29) เสนอว่า ในการมีส่วนร่วมในการบริหารทั่วไปนั้น โรงเรียนควรเปิด โอกาสเชิญชวนหรือหาทาง ใ้บุคคลในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น งานวันเด็ก งานวันแม่ หรือ งานวันสำคัญอื่น ๆ หรือเชิญบุคคลในชุมชนมาให้ความรู้แก่นักเรียนและครู นอกจากนี้ ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์ (2528 : 770 – 772) ได้ให้ข้อเสนอแนะที่สอดคล้องกันว่า ในการมีส่วนร่วมในด้าน บริหารทั่วไปของคณะกรรมการสถานศึกษานั้นกระทำได้ในลักษณะที่เชิญชุมชนให้เข้ามามี ส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น การจัดงานประจำปี งานนิทรรศการ การฝึกอบรมประชาชน ในรูปแบบต่างๆ การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริม ประเพณี วัฒนธรรม ซึ่งจะช่วยให้การพัฒนางานของ โรงเรียนเป็นไปด้วยดียิ่ง สำหรับกรมสามัญศึกษา (2543 : 24) มีความเห็นและเสนอว่าในการ ให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเข้ามามีส่วนร่วมในด้านบริหารทั่วไปนั้น สามารถกระทำ ได้หลายแนว เช่น ให้มีส่วนร่วมในการใช้ดูแลบำรุงรักษาอาคารสถานที่ วัสดุ ครุภัณฑ์ของ สถานศึกษา จัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมของ สถานศึกษาให้สวยงาม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ของชุมชน

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานในการมีส่วนร่วมในด้านบริหารทั่วไปนั้น สามารถกระทำได้อย่างหลากหลาย เช่น ให้ คำปรึกษา ข้อเสนอแนวคิด ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของ โรงเรียนและร่วมเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่ครู และนักเรียน

8. ส่งเสริมให้มีกิจกรรมวิทยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอก และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ

สาเหตุที่ภูมิปัญญาไทยมีสภาพตกต่ำในปัจจุบัน (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 8. 2539 : 79)

1. สังคมไทยได้ละเลย ไม่ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาไทยมานาน เมื่อมีระบบ โรงเรียน ที่สอนความรู้แบบสากลเกิดขึ้น ภูมิปัญญาไทยก็ถอยร่นไปจากระบบการศึกษาไทยเกือบสิ้นเชิง ไม่ มีการให้เกียรติยกย่องหรือให้ความสำคัญ

2. ขาดการรวบรวม ศึกษาวิจัย และพัฒนาในเรื่องภูมิปัญญาไทยเพื่อนำมาใช้ในวิถีชีวิต และสังคม ดังจะเห็นได้ว่า งานวิจัยในปัจจุบันทั้งในสถาบันอุดมศึกษาและสถาบันทางวิชาการ ทั้งหน่วยราชการและเอกชน ส่วนใหญ่จะทำการวิจัยเรื่องที่เป็นวิชาการแบบสากล เป็นศาสตร์สมัยใหม่ การค้นคว้าภูมิปัญญาไทยมีน้อย

3. ไม่มีการศึกษาภูมิปัญญาไทยในโรงเรียน การศึกษาในระบบโรงเรียนของเรามุ่งไปทางความรู้สากลแบบตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ จากเดิมภูมิปัญญาไทยมีประมาณร้อยละ 80-90 ของเนื้อหา แต่ปัจจุบันมีอยู่เพียงร้อยละ 5-10 เท่านั้น

4. ไม่มีการส่งเสริมแผนงานหรือโครงการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยจากหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลการศึกษาของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นกรมที่ดูแลนโยบายและแผนหรือกรมที่ดูแลสถานศึกษามีน้อยมาก

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (2539 : 12) ซึ่งเน้นการพัฒนาคน เปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการระดมความคิด และจัดทำแผน จึงมีสาระเกี่ยวกับบทบาทและการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ปรากฏอยู่ในแผน ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพของคนไทย ได้กล่าวถึงการสนับสนุนการจัดเครือข่ายการเรียนรู้ โดยพัฒนาความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนอย่างจริงจัง ในการพัฒนาคน ได้กล่าวถึงการส่งเสริมการวิจัย พัฒนา และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงาม เพื่อสร้างศักยภาพ ความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2539 : 98) ยังได้กล่าวถึงการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชนอย่างเป็นระบบโดย

1. สนับสนุนการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชนเดียวกัน และระหว่างองค์กรชุมชนด้วยกันในทุกรูปแบบ โดยเน้นประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีการรับรองวิทยฐานะของการเรียนรู้

2. ส่งเสริมการดำเนินงานในลักษณะวิทยาลัยประชาคมที่ทำหน้าที่จัดการศึกษาและฝึกอบรมแก่ประชาชนและเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในชุมชนในรูปแบบที่หลากหลายตามความสนใจและความถนัด

3. ส่งเสริมให้องค์กรทุกองค์กรเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของชุมชน สนับสนุนหลักสูตรในระบบและระบบที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

หลักสูตรท้องถิ่น รุ่ง แก้วแดง (2541 : 226 – 227) ได้อธิบายว่า แผนการศึกษาแห่งชาติ 2535 ได้ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างมาก โดยได้กำหนดไว้ในมาตรการทั้งในหมวดระบบการศึกษา แนวนโยบายการศึกษา เนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอน ดังนี้

1. ยกย่องภูมิปัญญาไทยให้เท่าเทียมกับวิทยาการสมัยใหม่
2. ส่งเสริมผู้นำและปราชญ์ชาวบ้านให้พัฒนาภูมิปัญญาและสร้างองค์ความรู้ใหม่
3. ให้สถาบันศาสนาเป็นศูนย์กลางในการสนับสนุนให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือระหว่างพหุภาคี (ชุมชน สถาบันศาสนา หน่วยงานราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน ภูมิปัญญาชาวบ้าน)
4. เร่งดำเนินการส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชนที่อยู่บนพื้นฐานภูมิปัญญาไทย
5. ให้มีการสอนในทุกระดับ ทุกประเภทและทุกรูปแบบการศึกษา
6. ให้ครูมีบทบาทนำความคิด เป็นผู้ประสานความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนประสานแหล่งความรู้ทางสากลกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการถ่ายทอด แลกเปลี่ยน และกระจายความรู้อย่างกว้างขวาง
7. ให้อุดมศึกษาเป็นหลักในการผลิตองค์ความรู้ที่เกิดจากการประสานวิทยากรสากลกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541ข:8-9) ได้สรุปไว้ว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง มวลประสบการณ์ที่จัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติ และคุณภาพการดำเนินชีวิต โดยพยายามใช้ทรัพยากรท้องถิ่นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้บนพื้นฐานสภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของคน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาต่างๆ ของชาติบ้านเมือง และยังได้กล่าวถึงลักษณะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยให้โรงเรียน ชุมชน กลุ่มโรงเรียน จังหวัด สามารถดำเนินการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นในลักษณะดังนี้

1. พัฒนาหลักสูตร โดยการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมเสริม ผู้สอนหรือบุคลากรในท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ทุกกลุ่มประสบการณ์ โดยปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเหมาะสมกับสภาพและความเป็นไปของท้องถิ่น โดยไม่ต้องเปลี่ยนแปลงจุดประสงค์ เนื้อหาคาบเวลาเรียน
2. พัฒนาหลักสูตร โดยการปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน ผู้สอนสามารถปรับปรุงเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหาจากหัวข้อที่กำหนดไว้ให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น โดยไม่เปลี่ยนจุดประสงค์ คาบเวลาเรียน

3. พัฒนาหลักสูตรโดยการปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียนการสอน ผู้สอนสามารถปรับปรุงเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้เหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น

4. พัฒนาหลักสูตรโดยการจัดทำสื่อการเรียนการสอนใหม่ หากผู้สอนพบว่าในการจัดการเรียนการสอนจำเป็นต้องมีเอกสารประกอบในกลุ่มประสบการณ์หรือวิชานั้น ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น สามารถจัดทำขึ้นใหม่ได้ โดยการวิเคราะห์จุดประสงค์ ขอบเขตเนื้อหา คาบเวลาเรียน และสภาพท้องถิ่น

5. พัฒนาหลักสูตรโดยการจัดทำรายวิชาเพิ่มเติม โดยให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ในการจัดทำเนื้อหา/รายวิชาใหม่ ผู้จัดทำต้องวิเคราะห์จุดประสงค์ของโครงสร้าง เนื้อหาของกลุ่มประสบการณ์/รายวิชาต่างๆ จากหลักสูตรเดิมก่อน คือ ไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนกับเนื้อหาที่มีอยู่ในหลักสูตร

การใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งใช้มาจนถึงทุกวันนี้ เปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่น ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร ให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น แต่เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวประเทศไทยประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความยากจนในชนบท การศึกษาจึงนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา โรงเรียนประถมศึกษาในปัจจุบัน จึงต้องจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางและหลักสูตรท้องถิ่น ควบคู่กันไป ส่วนจันงค์ แรกพินิจ (2540 : 7) ได้อธิบายว่า กระทรวงศึกษาธิการได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์ และนโยบายการส่งเสริมภูมิปัญญาในการจัดการเรียนการสอนดังนี้

ยุทธศาสตร์

ฟื้นฟูและส่งเสริมภูมิปัญญาไทย ผสมผสานกับความรู้สากล แล้วเชื่อมโยงให้เข้าสู่การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ โรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อเสริมสร้างระบบการเรียนรู้และระบบคุณค่าในครอบครัว ชุมชน และสังคม

นโยบาย

1. นโยบายเชื่อมโยงภูมิปัญญากับการเรียนรู้

มาตรการ

- 1) ปรับระบบการศึกษา ให้เป็นการศึกษาชุมชน และใช้ภูมิปัญญาจากชุมชนเข้ามาใช้ในการเรียนรู้ของชุมชน
- 2) ให้สถานศึกษาทุกระดับทุกแห่ง เป็นหน่วยศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลชุมชนเข้ามาใช้ในการเรียนรู้ของชุมชน

3) กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งมีวิชาว่าด้วยประวัติศาสตร์และพัฒนาการของชุมชน เป็นวิชาบังคับ

4) สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถ ประชุกต์ และเชื่อมโยงภูมิปัญญาเข้ากับความรู้สากลอย่างมีส่วนร่วม

5) ให้ปรับทำที่ ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร คนของรัฐกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

6) ส่งเสริมให้ผู้ทรงภูมิปัญญามีบทบาทสำคัญในการ ให้การศึกษาบนพื้นฐานของ ภูมิปัญญาไทยในสถานศึกษา ชุมชน สถานประกอบการ

7) ครูในชุมชนมีบทบาทเป็นผู้นำสู่การจัดประสบการณ์ที่ประมวลและเชื่อมโยง ภูมิปัญญาไทยกับความรู้สากล ให้เกิดกระบวนการด้านการเรียนรู้ร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

8) ให้สร้างตำรา / คู่มือ จากความรู้ท้องถิ่น เพื่อใช้ในท้องถิ่น

2. นโยบายส่งเสริมศักยภาพภูมิปัญญาเพื่อสร้างเสริมสติปัญญา มาตรการ

1) ใช้หลักกรรมทางศาสนาสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน

2) ส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ให้กับผู้ที่จัดกระบวนการในชุมชน

3) จัดกิจกรรมให้สมาชิกในชุมชนได้วิเคราะห์เนื้อหา ข่าวสารข้อมูลอย่างต่อเนื่อง

4) จัดเวทีแห่งการเรียนรู้ เช่น ลานร้านค้า ลานกิจกรรม เพื่อการเรียนรู้ในชุมชน

5) ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างภูมิปัญญาไทยกับความรู้สากล

6) ส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อศึกษาพัฒนาถ่ายทอดภูมิปัญญา

7) จัดให้มีระบบการเทียบวุฒิ/ตำแหน่งผู้ทรงภูมิปัญญา

8) ยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทรงภูมิปัญญา ส่งเสริมการรวมกลุ่ม เพื่อรักษาพัฒนา ถ่ายทอดภูมิปัญญา

9) สนับสนุนงบประมาณ อุปกรณ์ สื่อ เทคโนโลยีและศึกษาดูงาน

10) ส่งเสริมกระบวนการวิจัยให้เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตในชุมชน

9. เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับ องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชนและมีส่วนใน การพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 ก :48) ได้เสนอแนวทางใน การดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา เกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านประสานงาน และเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้กว้าง ๆ ว่า คณะกรรมการโรงเรียนต้อง

พิจารณาให้ความเห็นชอบแผนการจัดกิจกรรม การให้บริการแก่ชุมชนตามที่โรงเรียนเป็นผู้จัดทำแผนและเสนอมา ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับด้านนี้ โสภณ เพ็ชรพวง (2533:30) ได้กล่าวถึงสิ่งที่โรงเรียนจัดบริการให้ชุมชน ได้แก่ ด้านอาคารสถานที่ ด้านเครื่องใช้ต่างๆ ด้านความรู้ ซึ่งเป็นการให้โรงเรียนเป็นแหล่งวิชาการของชุมชน และด้านสวัสดิการ เป็นการบริการที่โรงเรียนจัดขึ้นสำหรับแก้ปัญหา เพื่อสนองความต้องการ ตลอดจนช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจแก่ชุมชน นอกจากนี้ สวาท หาญกลับ (2533 : 54) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษา ในด้านประสานงานกับชุมชนและองค์กรท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชนไว้ว่า คณะกรรมการต้องทำหน้าที่ประสานงานกับชุมชนและองค์กรต่างๆ เพื่อให้โรงเรียนได้มีส่วนร่วมในการให้บริการแก่ชุมชนและพัฒนาท้องถิ่น เช่น ประสานงานให้หน่วยงานอื่นมาจัดกิจกรรมหรือบริการในโรงเรียนแก่นักเรียนและประชาชน ทั้งด้านสาธารณสุข เกษตร กลุ่มออมทรัพย์ ไฟฟ้า ประปา ธนาคาร เป็นต้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานควรมีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับองค์กรต่างๆ โดยร่วมกันกำหนดกิจกรรมที่จะดำเนินงาน และร่วมกันดำเนินการในการที่จะให้สถานศึกษาเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

10. ให้ความเห็นชอบรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาก่อนเสนอต่อสาธารณชน

การรายงานผล

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2530:26) ได้ให้ความหมายของการรายงานผลว่า หมายถึง การสรุปข้อมูลผลการดำเนินงานทุกด้าน รายงานให้ผู้เกี่ยวข้อง ตลอดจนผู้มีอำนาจตัดสินใจ ได้ทราบถึงผลงาน ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงานทั้งนี้ เพื่อนำข้อมูลจากการรายงานผลไปใช้ในการพิจารณา ปรับปรุงแก้ไขให้ดำเนินงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการตรวจราชการและการรายงานผลการดำเนินงาน พ.ศ. 2530 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.2535:283; อ้างอิงมาจาก ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการตรวจราชการและการรายงานผลการดำเนินงาน พ.ศ.2530) ก็กล่าวถึงการรายงานผลการดำเนินงานว่า คือ การสรุปผลการปฏิบัติงาน ปัญหาอุปสรรคที่ส่วนราชการ หน่วยงาน สถานศึกษา หรือเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบ เสนอต่อกระทรวงศึกษาธิการ ส่วนราชการ จังหวัด ผู้บังคับบัญชาระดับเหนือขึ้นไป ตามแผนงาน การปฏิบัติงานลักษณะงาน/พื้นที่ ระยะเวลา หรือเฉพาะกรณี

ส่วน เรียงชัย จงพิพัฒนสุข (2542:19) ได้กล่าวถึงการรายงานว่า หมายถึง การพูดหรือเขียนบอกเรื่องราวอย่างใดอย่างหนึ่ง อาจทำได้สองแบบคือ แบบสังเขป กับแบบเต็ม รายงานสังเขปเป็นแผ่น ถ้ามีหลายแผ่นเย็บติดกันเป็นปึกเดียว นิยมเขียนด้วยลายมือที่ชัดเจน หรือพิมพ์ดีดใช้กับรายงานที่ไม่ยาวนาน รายงานเต็มเป็นเล่ม ประกอบด้วยแผ่นปกและเนื้อหาเย็บรวมกันเป็นเล่ม

การรายงานผล เป็นการเผยแพร่ข่าวสารเพื่อพัฒนาหน่วยงานและบุคลากรทุกๆ ด้าน เป็นความภาคภูมิใจของโรงเรียน และเป็นระบบการพัฒนาโรงเรียน ซึ่งต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ (โกวิท ประวาลพุกษ์ . 2537 : 54) ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530 : 72) กล่าวถึงรายละเอียดในการจัดทำรายงานผลการดำเนินงานดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงาน กิจกรรมและผลงานทุกประเภท
2. จัดเก็บข้อมูลบันทึกลงในแบบรายงานหรือแบบเก็บสถิติอื่นๆ
3. เปรียบเทียบสรุปผล อภิปรายและเลือกรูปแบบการเสนอข้อมูล เช่น กราฟแผนภูมิ ตาราง ฯลฯ
4. รวบรวมจัดทำข้อเสนอแนะและให้ความคิดเห็น
5. จัดทำเอกสารรายงาน เผยแพร่เอกสาร แผ่นปลิวหรือจัดทำป้ายนิเทศ

นอกจากนี้ ญิณูญู สาธร (2522 :87-89) ได้กล่าวว่า การเสนอรายงานหรือการติดต่อสื่อสาร เป็นกระบวนการสามทาง คือ เสนอขึ้นไปเบื้องต้น เสนอไปยังระดับเดียว และเสนอลงไปยังเบื้องล่าง การเสนอไปยังระดับเดียวกัน ช่วยให้มีการร่วมมือกันทำงานดีขึ้น และมีการแบ่งส่วนความรับผิดชอบดีขึ้น การเสนอรายงานแบ่งได้เป็นสองประเภท คือ การเสนอตามแบบ และการเสนอนอกแบบ

จากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด สรุปได้ว่า การรายงานผลเป็นการสรุปข้อมูล ผลการดำเนินงานด้านต่างๆทุกด้าน พร้อมทั้งปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ เสนอแก่ผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้มีอำนาจทราบ เพื่อความเข้าใจถูกต้องชัดเจน อันจะนำไปสู่การประสานร่วมมือปรับปรุงพัฒนาให้การดำเนินงานในโอกาสต่อไปมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งการรายงานผลนั้นจำเป็นดำเนินการอย่างเป็นระบบและเป็นขั้นเป็นตอนที่ถูกต้องเหมาะสม

แผนปฏิบัติการประจำปี

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530 ก:5) ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการจัดทำแผน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบริหาร จึงได้กำหนดนโยบายในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ว่า จะปรับปรุงการบริหารและการนิเทศการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ โดยเน้นให้ทุกหน่วยงานใช้แผนเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน และได้พิจารณาให้มีการดำเนินงานตามนโยบายที่วางไว้ โดยให้มีการจัดทำแผนในการบริหารงานของหน่วยงาน

ทุกระดับ แผนปฏิบัติการ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.2530 ข:9) ได้แก่ แผนที่ทำขึ้นเพื่อดำเนินการจริงๆ ตามกำลังงบประมาณหรือทรัพยากรที่มีอยู่ ซึ่งปกติจะเป็น แผนปฏิบัติการในระยะเวลา 1 ปี แผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษาควรประกอบด้วยสาระสำคัญ ดังนี้ คือ ข้อมูลแสดงสภาพปัจจุบัน ผลการดำเนินงาน ปัญหา และความต้องการในปัจจุบัน นโยบาย วัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินงาน และรายละเอียดของโครงการ สำหรับประมวล เสนอฤทธิ์ กล่าวถึงแผนการปฏิบัติประจำปี (1 ปี) ว่าเป็นแผนที่จัดทำขึ้นเพื่อประกอบการดำเนินการ เมื่อได้รับการจัดสรรงบประมาณแล้ว หรืออาจเรียกแผนนี้ว่าแผนใช้เงิน สมคิด เข็ญชุม (2542 :15 ; อ้างอิงมาจากประมวลเสนาฤทธิ์. 2527 : 3-4) ได้กล่าวว่า การแบ่งประเภทของแผนมีเกณฑ์หรือ หลักในการแบ่งได้หลายลักษณะ เช่น แบ่งตามระยะเวลา โดยทั่วไปแบ่งเป็นสามประเภท คือ แผนระยะสั้น แผนระยะปานกลาง และแผนระยะยาว แบ่งตามระดับของแผน แบ่งตามที่มา แบ่งตามวิธีการวางแผน แบ่งตามจุดประสงค์ของแผน แบ่งตาม ขอบเขตพื้นที่ แบ่งตาม ลักษณะมหภาค-จุลภาค แบ่งตามระบบโครงสร้างของระบบแผนงาน โครงการและแบ่งตาม ลักษณะของตัวแผน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530 ข:9-10) ได้กำหนด ขั้นตอนสำคัญในการดำเนินการจัดทำแผนมี 4 ขั้นตอน คือ

1. การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล เป็นขั้นของการศึกษาภารกิจ สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการขององค์การหรือหน่วยงาน ตลอดจนสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ช่วยให้ผู้บริหารสามารถตัดสินใจจะกระทำสิ่งใดๆ ได้ถูกต้องและรวดเร็ว

2. การวางแผน เป็นการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และจัดทำ แผนปฏิบัติ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2530 ก : 5-7)

3. การดำเนินการตามแผน โดยการแต่งตั้งผู้รับผิดชอบและคณะกรรมการแต่ละ โครงการ เตรียมความพร้อมของทรัพยากรที่จำเป็น ลงมือปฏิบัติตามขั้นตอนการดำเนินงานที่กำหนดไว้ รายงานผลการปฏิบัติหรือความก้าวหน้าของโครงการ

4. การประเมินผล เป็นการวัดผลผลิต โดยวัดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ เพื่อเสริมจุดเด่นและแก้ปัญหาจุดด้อย อาจทำการประเมินเป็นสามระยะคือประเมินก่อนดำเนินการ ประเมินระหว่างดำเนินการ และประเมินสิ้นสุดโครงการ

การดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ

การดำเนินการตามแผน คือ การลงมือทำงานหรือปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่กำหนดไว้ในแผนหลังจากที่ได้รับอนุมัติแล้ว ซึ่งจะเริ่มจากการเตรียมบุคลากรก่อนปฏิบัติงาน การมอบหมายงานและการนิเทศงาน (สมคิด เข็ญชุม. 2542:28 ; อ้างอิงมาจาก สุณีย์ จันทนาวัฒน์. 2530 :21) และสุรพงษ์ ปนาทกุล (สมคิด เข็ญชุม .2542 :29 ; อ้างอิงมาจาก สุรพงษ์ ปนาทกุล.

2526:115) กล่าวว่า ขั้นตอนการปฏิบัติตามแผน เป็นขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีในการปฏิบัติงาน และการใช้ทรัพยากรให้บรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งต้องคำนึง ถึงผู้ปฏิบัติงานเป็นอย่างมากให้ ความสำคัญกับการใช้หลักการจูงใจและมนุษย์สัมพันธ์ในการบริหารนอกจากนี้ เกอรูจ (แม้้นมาศ สดสวาสดี. 2542:25; อ้างอิงมาจาก Guruge. 1977:3) กล่าวถึงการปฏิบัติตามแผนว่า หมายถึง การเริ่มต้นการบริหารโครงการ มีการประสานงานระหว่างกระบวนการวางแผนกับกระบวนการบริหาร ในขั้นตอนนี้จะมีการมอบหมายหน้าที่ การประสานงาน การควบคุม และการรายงาน

สรุปได้ว่า การดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาเป็นการลงมือปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และขั้นตอนในการปฏิบัติงาน ตามโครงการที่กำหนดไว้ในแผนการปฏิบัติการประจำปี ซึ่ง ต้องมีการมอบหมายงาน การนิเทศ ติดตาม กำกับ ควบคุมและรายงานผล การเสนอผล การปฏิบัติงานประจำปีของสถานศึกษาต่อชุมชนและบุคคลทั่วไป ต้องได้รับความเห็นชอบจาก คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.1 แต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะกรรมการเพื่อกำหนดงานตามระเบียบนี้ตามที่ เห็นสมควร

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(2539 ข:1) ได้ชี้ให้เห็นถึงสภาพ ปัญหาที่โรงเรียนดำเนินการเกี่ยวกับภาระงานการจัดการศึกษาและการปฏิบัติงานร่วมกันกับคณะกรรมการสถานศึกษาไว้หลายประการดังนี้

1. โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้นำศักยภาพของคนในชุมชนมามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน
2. โรงเรียนเข้าใจว่าภารกิจจัดการศึกษาเป็นของโรงเรียนเท่านั้น
3. โรงเรียนบริหารงานโดยมีทรัพยากรการบริหารอย่างจำกัด
4. โรงเรียนและองค์กรท้องถิ่นหรือชุมชนเข้าใจว่าภารกิจจัดการศึกษาเป็นของโรงเรียนเพียงส่วนเดียว
5. องค์กรท้องถิ่นหรือชุมชนยังไม่เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียน

สภาพปัญหาดังกล่าว จึงจำเป็นที่จะต้องแต่งตั้งที่ปรึกษาหรืออนุกรรมการ เพื่อดำเนินการร่วมกันในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและพัฒนาโรงเรียน ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 ก:60) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของโรงเรียนและคณะกรรมการสถานศึกษา ในส่วนของการแต่งตั้งที่ปรึกษาหรืออนุกรรมการ เพื่อดำเนินงานตามระเบียบนี้ว่า ในบทบาทของโรงเรียนนั้นควรดำเนินการในสองเรื่องหลักๆ คือ สำรวจและจัดทำทำเนียบบุคคลที่มีความสามารถและบุคคลตัวอย่างในด้านต่างๆ ที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตในชุมชน

และเสนอรายชื่อบุคคลที่มีความสามารถและบุคคลตัวอย่างในด้านต่าง ๆ ต่อคณะกรรมการ โรงเรียน เพื่อแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษาหรืออนุกรรมการตามภารกิจที่ระบุที่กำหนด ส่วนบทบาทหน้าที่ของ คณะกรรมการสถานศึกษานั้นมีหน้าที่ในการพิจารณาแต่งตั้งที่ปรึกษาหรืออนุกรรมการตามภารกิจ และขอขยายของคณะกรรมการตามความจำเป็นและเหมาะสม ซึ่งในเรื่องนี้ สนิทหา บุญขวัญ (2535:61) และโสภณ เพ็ชรพวง (2533:45) ได้เสนอแนวคิดในการแต่งตั้งที่ปรึกษาอนุกรรมการ เพื่อร่วมคิดและสนับสนุนในการปฏิบัติงานของโรงเรียนว่า อาจแต่งตั้งจากบุคคลที่มีความอาวุโส ในหมู่บ้านหรือเขตบริการของโรงเรียน บุคคลที่ประชาชนในหมู่บ้านนับถือ บุคคลที่ประสบ ผลสำเร็จในสาขาอาชีพต่างๆ ในชุมชน หรือบุคคลอื่นๆ ที่โรงเรียนเห็นว่าเหมาะสม ที่ปรึกษามี หน้าที่ให้คำปรึกษา หรือสนับสนุน โรงเรียนและคณะกรรมการโรงเรียนอีกคณะหนึ่ง ซึ่งเท่ากับว่า ได้มีผู้ช่วยเหลือโรงเรียนเพิ่มขึ้นอีกนั่นเอง นอกจากนี้ปรีชา คัมภีรปกรณ์และคนอื่นๆ (โสภณ เพ็ชรพวง, 2533 : อ้างอิงมาจาก ปรีชา คัมภีรปกรณ์และคนอื่นๆ) ได้ชี้ให้เห็นความจำเป็นที่จะต้อง มี ปรึกษาว่า เป็นการช่วยกำหนดแนวทางในการพัฒนา เสนอปัญหาและความต้องการในปัจจุบัน ของท้องถิ่นต่อโรงเรียน หรือให้ความเห็นแก่โรงเรียน ในการนี้เนื้อหาความรู้ที่เหมาะสมกับ ท้องถิ่น ร่วมกันปรึกษาหารือเพื่อแนวทางในการปรับปรุงงานของโรงเรียน ซึ่งให้คำปรึกษาใน การกำหนดแผนนโยบายหรือการดำเนินงานของโรงเรียน ในบางครั้งต้องอาศัยความรู้ ความสามารถเฉพาะด้านของบุคคลที่อยู่ภายนอกโรงเรียน ซึ่งในกรณีนี้ผู้นำชุมชนย่อมจะเป็นที่ ปรึกษาได้เป็นอย่างดี หรือในกรณีที่โรงเรียนได้กำหนดแผนนโยบายโครงการพัฒนาโรงเรียนขึ้น มาแล้วไปขอความคิดเห็นจากกลุ่มผู้นำเป็นการเพิ่มเติมอีกก็ได้ ซึ่งสอดคล้องกับ สวาท หาญกลับ (2533 :45-46) ที่เห็นว่าเป็นการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นที่ปรึกษาในกิจกรรมของโรงเรียน เช่น เชิญผู้ปกครองมาเป็นที่ปรึกษาในการจัดทำนโยบายของโรงเรียน หรือเชิญผู้ที่มีความสามารถ และมีประสบการณ์ในชุมชนมาร่วมเป็นที่ปรึกษาเกี่ยวกับนโยบายการเรียนการสอนหลักสูตรใหม่ ที่เน้นให้นักเรียนคิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาได้ หรือการเชิญผู้รู้เฉพาะด้านชุมชนมาร่วมประชุม กับคณะครูในโรงเรียน เพื่อปรึกษาหารือในการปรับปรุงชุมชนและโรงเรียน

จากเอกสารที่กล่าวมา โดยสรุปเป็นที่เข้าใจว่า นอกจากคณะกรรมการสถานศึกษาแล้ว ยังมีผู้นำชุมชน ผู้รู้ ผู้มีความสามารถเฉพาะทาง หรือประชาชนอีกไม่น้อยที่ยินดีเข้าร่วมใน การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน คณะอนุกรรมการ หารือที่ปรึกษาจึงนับว่ามีส่วนสำคัญ ยิ่งที่จะสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ ต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ประจักษ์ ดุนราศรี (2524 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประชาบาล สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในสองด้านคือการรับปรึกษาหารือในการจัดและดำเนินการศึกษา กับด้านการช่วยเหลือนายอำเภอเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนประชาบาล และมุ่งเปรียบเทียบการปฏิบัติหน้าที่ทั้งสองด้านด้วย ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติหน้าที่ทั้งสองด้านของกรรมการสถานศึกษานั้น ได้ปฏิบัติเป็นบางครั้งหรือปฏิบัติน้อยมากเป็นส่วนใหญ่ และการปฏิบัติหน้าที่ทั้งสองด้านนั้นไม่แตกต่างกัน แม้ว่ากรรมการศึกษาจะมีอายุ ระดับการศึกษา และฐานะทางสังคมต่างกันก็ตาม

เป็ลียน ศิริรังสรรค์กุล (2526:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดเห็นของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนและครู เกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา ด้านให้คำปรึกษาแนะนำแก่โรงเรียนในการกำหนดแนวทางการพัฒนาและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการท้องถิ่น ด้านแสวงหาความช่วยเหลือและความร่วมมือจากประชาชน หน่วยงานและส่วนราชการเพื่อพัฒนาโรงเรียน และด้านเสนอแนะและประสานงานระหว่างโรงเรียน หน่วยงานและส่วนราชการ เพื่อให้โรงเรียนมีส่วนร่วมในการบริหารแก่ชุมชน หน่วยงานส่วนราชการและการพัฒนาท้องถิ่น นั้น พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามคาดหวังให้คณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาปฏิบัติอยู่ในระดับควรปฏิบัติมากทุกบทบาท และเห็นว่าการปฏิบัติจริงของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาอยู่ในระดับปฏิบัติน้อยทุกบทบาท ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นครูมีความคาดหวังและความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทที่คาดหวังและที่ปฏิบัติจริงของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาแตกต่างกันทั้งสามบทบาท ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียน มีความคาดหวังและความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทที่ปฏิบัติจริงของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนในการกำหนดแนวทางการพัฒนาและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และบทบาทด้านแสวงหาความช่วยเหลือและความร่วมมือจากประชาชน หน่วยงานและส่วนราชการเพื่อพัฒนาโรงเรียน ส่วนบทบาทด้านเสนอแนะและประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในการให้บริการแก่ชุมชน หน่วยงานส่วนราชการและการพัฒนาท้องถิ่น ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียน มีความคาดหวังและความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติจริงไม่แตกต่างกัน

ไพศาล อินทับทัน (2527 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา ตามที่เสนอของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี ปฏิบัติหน้าที่จริงอยู่ในเกณฑ์น้อย และบทบาทที่เป็นจริงของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาแตกต่างกับบทบาทที่คาดหวังอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ทั้งสองกลุ่มมีความคาดหวังที่จะให้คณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาปฏิบัติหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ให้มากกว่าที่ได้ปฏิบัติอยู่จริง กล่าวคือ ทั้งสองกลุ่มต้องการให้คณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษาปฏิบัติหน้าที่ในการประสานงานกับสถาบันต่างๆ ในชุมชนเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาได้แก่ ด้านการให้คำแนะนำหรือเสนอแนะแก่ผู้บริหาร และด้านการให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนกิจการทั่วไปของโรงเรียน ตามลำดับ

ประไพ สุนทรมีจละ (2536:บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาปัญหาการดำเนินงานของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดราชบุรี และเปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานของคณะกรรมการศึกษาโดยตำแหน่งกับโดยการแต่งตั้ง และระหว่างโรงเรียนในเขตชุมชนเมืองกับนอกเขตชุมชนเมือง ในสี่ด้าน คือ ด้านการให้คำแนะนำหรือข้อเสนอแนะ ด้านการประสานงาน ด้านการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุน ด้านการแต่งตั้งคณะทำงาน ผลการศึกษาพบว่า 1) ปัญหาการดำเนินงานของคณะกรรมการศึกษาทั้งโดยตำแหน่งและโดยการแต่งตั้ง มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้แก่ ด้านการประสานงาน ด้านให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนด้านการแต่งตั้งคณะทำงาน และด้านการให้คำปรึกษาหรือข้อเสนอแนะ 2) ปัญหาการดำเนินงานของคณะกรรมการศึกษาประจำโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตชุมชนเมืองกับนอกเขตชุมชนเมือง ทั้งสี่ด้านมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ที่คณะของคณะกรรมการในเขตชุมชนเมือง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการประสานงาน ด้านการให้ความช่วยเหลือสนับสนุน ด้านการแต่งตั้งคณะทำงาน และด้านการให้คำปรึกษาหรือข้อเสนอแนะ ส่วนคณะกรรมการที่ตั้งอยู่นอกเขตชุมชนเมือง เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุน ด้านการประสานงาน ด้านการแต่งตั้งคณะทำงาน และด้านการให้คำปรึกษาหรือข้อเสนอแนะ 3) เปรียบเทียบปัญหาการดำเนินงานของคณะกรรมการศึกษา จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบ ระหว่างคณะกรรมการศึกษาโดยตำแหน่งกับโดยการแต่งตั้ง และจำแนกตามที่ตั้งของโรงเรียน คือ โรงเรียนในเขตชุมชนเมืองกับโรงเรียนนอกเขตชุมชนเมือง พบว่า มีปัญหาการดำเนินงานโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เจษฎา บุรณะจารุ (2540 : บทคัดย่อ) แสดงความคิดเห็นไว้ว่า ความต้องการของ คณะกรรมการ โรงเรียนที่มีต่อการบริการชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา ที่ด้าน คือ ด้านการศึกษา ด้านการพัฒนาชุมชนและร่วมกิจกรรมชุมชน ด้าน เศรษฐกิจและอาชีพ ด้านอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ คณะกรรมการ โรงเรียนประกอบด้วย ผู้ปกครองนักเรียน ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียน ประชาชนและผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น พบว่า ความต้องการของกรรมการโรงเรียนที่มีต่อการบริการชุมชนอยู่ในระดับมากทั้งสี่ด้าน และ ความต้องการในการบริการชุมชนของคณะกรรมการ โรงเรียน ทุกสถานศึกษามีความต้องการ ต่องานทุกด้านไม่แตกต่างกัน

พิทักษ์ จอมเมือง (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของ คณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตรัง พบว่า ระดับ การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษา ที่มีสถานภาพต่างกัน โดยส่วนรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามบทบาท หน้าที่ของคณะกรรมการ โรงเรียนประถมศึกษาที่มีสถานภาพต่างกัน โดยส่วนรวมและรายด้าน แตกต่างกัน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยผู้บริหารและข้าราชการครูในโรงเรียน มีค่าเฉลี่ยของการปฏิบัติงานสูงกว่าผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ปกครองนักเรียนและศิษย์เก่าของโรงเรียน

นเรศ สวัสดิ์ (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา การปฏิบัติงานของคณะกรรมการ โรงเรียน ในและนอกโครงการปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียน ประถมศึกษา เขตการศึกษา 12 ผลการวิจัยพบว่า มีปัญหาการปฏิบัติงานของคณะกรรมการ โรงเรียนในและนอกโครงการปฏิรูปการศึกษา เขตการศึกษา 12 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่า โรงเรียนประถมศึกษาเขตการศึกษา 12 ยังมีปัญหาที่จำเป็นต้องเร่งดำเนินการแก้ไข ดังต่อไปนี้ ด้านการกำหนดนโยบาย แผนแม่บทและแผนพัฒนาโรงเรียน สำนักงานการประถม ศึกษาจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ และโรงเรียน ควรจัดประชุมชี้แจงแก่ คณะกรรมการโรงเรียน เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการวางแผน และการจัดทำแผนของ โรงเรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ตลอดจนการนำนโยบายและแผนดังกล่าวไป ปฏิบัติจริงอีกด้วย ด้านการให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน คณะกรรมการ โรงเรียนควรมีการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีให้ตรงกับสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ ของท้องถิ่น และรายงานให้กรรมการโรงเรียนทราบเป็นประจำ ด้านการให้คำปรึกษา เสนอแนะ แนวทางและมีส่วนร่วมในการบริหารงานการเงินและงบประมาณของโรงเรียน ควรให้ คณะกรรมการโรงเรียนและชุมชนมี ส่วนร่วมในการจัดหาเงินและวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ เพื่อพัฒนา โรงเรียน ตลอดจนการให้คณะกรรมการโรงเรียนมีส่วนร่วมในการบริหารเงินและงบประมาณที่

โรงเรียนได้รับอีกด้วย ด้านการรับทราบความก้าวหน้าการดำเนินงานตามแผนงานของโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนควรให้คณะกรรมการ โรงเรียนมีส่วนร่วมในการทำให้ชุมชนมีจิตสำนึกเสมอว่า การศึกษาเป็นของทุกคนและโรงเรียนเป็นสมบัติของทุกคนที่จะต้องช่วยกันดูแลรักษาและพัฒนา ให้เจริญก้าวหน้าอยู่เสมอ ด้านการประสานงานกับองค์กรในท้องถิ่นทั้งภาครัฐและเอกชนและ เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับ ชุมชน ผู้บริหารโรงเรียนควรเน้นการมีส่วนร่วม ของชุมชนในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียน การทำโรงเรียนให้เป็นศูนย์กลางของแหล่ง วิชาการและการประสานความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาโรงเรียนทุกๆด้าน และด้านการ แต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะกรรมการ คณะกรรมการ โรงเรียนควรพิจารณาแต่งตั้งจากบุคคล หลายสาขาอาชีพ และเป็นตัวแทนจากประชาชนในชุมชนนั้นจริงๆ

สุเมศวร์ พรหมมินทร์ (2544 : บทคัดย่อ) ศึกษาการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกระบี่ ตามตัวแปร เพศและตัวแปรตำแหน่ง ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานใน ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นด้านส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กทุกคนใน เขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และด้านเสริมสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ตลอดจนประสานงานกับองค์กรภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิชาการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น ปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก

2. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีเพศต่างกัน ปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ ในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของ สถานศึกษามีระดับการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเพศชายจะ ปฏิบัติงานมากกว่าเพศหญิง

3. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีตำแหน่งต่างกันปฏิบัติงานตามบทบาท หน้าที่ในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ผลการทดสอบความแตกต่าง รายคู่ พบว่า ตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติงานแตกต่างกับคณะกรรมการตำแหน่งอื่นอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยที่ผู้บริหารสถานศึกษาปฏิบัติงานมากกว่าคณะกรรมการ ตำแหน่งอื่น คู่อื่นไม่พบความแตกต่าง

4. ผลการประมวลข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ควรเน้นการประชาสัมพันธ์เรื่องระเบียบว่าด้วย คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานคณะกรรมการควรเฝ้าหาความรู้อยู่เสมอ ควรสนับสนุนให้

ความรู้ ทักษะ ประสิทธิภาพแก่คณะกรรมการ ควรเปิดโอกาสให้คณะกรรมการได้แสดงความคิดเห็นควรให้ข้อมูลของสถานศึกษาแก่คณะกรรมการ ควรจัดสวัสดิการต่าง ๆ แก่คณะกรรมการการบริหารงบประมาณต้องโปร่งใส ควรติดตามผล ประเมินผลเป็นระยะ

งานวิจัยต่างประเทศ

สมิท (พิทักษ์ จอมเมือง.2541:27;อ้างอิงจาก Smith .1971:2377-A) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของคณะกรรมการศึกษาในการวางแผน และการพัฒนามหาวิทยาลัยรัฐมิชิแกนพบว่า สมาชิกของคณะกรรมการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนและประชาชน มีความต้องการที่จะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ อันจะทำให้เกิดผลสำเร็จ ในการพัฒนาการศึกษา คณะกรรมการศึกษาจากประชาชนไม่เห็นด้วยที่ทางโรงเรียนดำเนินการเพียงฝ่ายเดียวโดยคณะกรรมการไม่มีส่วนรู้เห็น คณะกรรมการศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนเห็นพ้องต้องกันว่าโรงเรียนจะเจริญก้าวหน้าขึ้นไปกว่าเดิม หากได้มีคณะกรรมการดังกล่าวเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของโรงเรียน

สตริงฟิลด์ และเทดลิด (สุรศักดิ์ หลาบมาลา.2532:3-6 ;อ้างอิงมาจาก Stringfield and Teddlid.n . d : unpagged) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ สภาพที่ทำให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพในระดับประถมศึกษา ของรัฐหลุยเซียน่า สหรัฐอเมริกา พบว่า โรงเรียนที่มีประสิทธิภาพมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ โรงเรียนมีความปลอดภัยสำหรับครูและนักเรียน โรงเรียนมีความเป็นระเบียบและถูกสุขลักษณะ การเรียนการสอนเตรียมเด็กเพื่อสอบและนำความรู้ไปใช้ในชีวิต ครูเข้าใจการใช้หนังสือประกอบเป็นอย่างดี โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และเพิ่มความรู้ให้แก่เด็ก โรงเรียนสามารถชักจูงชุมชนและผู้ปกครองเข้ามาช่วยเสริมการเรียนรู้ของเด็ก

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศและต่างประเทศ สรุปได้ว่า คณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษา หรือ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ส่วนมากยังมีการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ระดับปานกลาง ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการที่มีสถานภาพต่างกัน โดยส่วนรวมและรายด้านจะแตกต่างกัน แม้ว่าหน่วยงานทางการศึกษาจะให้ความสำคัญต่อคณะกรรมการมาก โดยการกำหนดบทบาทและหน้าที่ไว้แต่การดำเนินงานในปัจจุบันไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากคณะกรรมการไม่เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตนดี ประกอบกับปัญหาด้านเศรษฐกิจ ทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาตามบทบาทหน้าที่ยังบกพร่องไม่สอดคล้องครบถ้วน ตามบทบาทหน้าที่ ที่ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2543 ได้กำหนดไว้